

FILOZOFSKI FAKULTET - NIKŠIĆ

- Postdiplomske studije predškolskog vaspitanja -

Adisa Šabović

**VASPITNI ZNAČAJ I UTICAJ SREDSTAVA MASOVNE
KOMUNIKACIJE NA DJECU PREDŠKOLSKOG UZRASTA**

Magistarski rad

Nikšić, septembar 2022. god.

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET - NIKŠIĆ
- Postdiplomske studije predškolskog vaspitanja -

**VASPITNI ZNAČAJ I UTICAJ SREDSTAVA MASOVNE
KOMUNIKACIJE NA DJECU PREDŠKOLSKOG UZRASTA**

Magistarski rad

Mentor:

Prof. dr Biljana Maslovarić

Student:

Adisa Šabović

Nikšić, septembar 2022.

PODACI I INFORMACIJE O STUDENTU

Ime i prezime: Adisa Šabović

Datum i mjesto rođenja: 21. 4. 1997. godine

Naziv završenog osnovnog studijskog programa i godina završetka studija: Predškolsko obrazovanje, smjer: Modul 1: Vaspitač u predškolskoj ustanovi

INFORMACIJE O MAGISTARSKOM RADU

Naziv postdiplomskog studija: Predškolsko obrazovanje vaspitanje, master studije

Naslov rada:

Fakultet/Akademija na kojem je rad odbranjen: Filozofski fakultet, Nikšić

OCJENA I ODBRANA MAGISTARSKOG RADA

Datum prijave:

Datum sjednice Vijeća na kojoj je prihvaćena tema:

Mentor:

Komisija za ocjenu rada:

Lektor: Verica Kovačević, magistar lingvistike

Komisija za odbranu rada:

Datum odbrane:

Datum promocije:

SAŽETAK

Rad se bavi istraživanjem stavova - mišljenja vaspitača i roditelja o vaspitnom značaju i uticaju sredstava masovne komunikacije na djecu predškolskog uzrasta. Istraživanje je sprovedeno na uzorku od 110 vaspitača i 110 roditelja djece predškolskog uzrasta iz centralne i sjeverne regije Crne Gore.

U cilju dobijanja podataka o mišljenju vaspitača i roditelja o vaspitnom značaju i uticaju sredstava masovne komunikacije na djecu predškolskog uzrasta, primijenjene su istraživačke tehnike anketiranja i intervjuisanja (tri fokus-grupe vaspitača i tri fokus-grupe roditelja od po deset ispitanika). Rezultati dobijeni istraživanjem su predstavljeni u radu.

Rezultati istraživanja su pokazali da obje grupe ispitanika (vaspitači i roditelji) imaju afirmativne stavove vezane za značaj sredstava masovne komunikacije na djecu predškolskog uzrasta.

Ključne riječi: sredstva masovne komunikacije/vaspitanje/djeca predškolskog uzrasta

APSTRACT

The paper deals with the research of attitudes - opinions of educators and parents about the educational importance and influence of mass communication tools on children of preschool age. The research was conducted on a sample of 110 teachers and 110 parents of preschool children from the central and northern regions of Montenegro.

In order to obtain data on the opinion of educators and parents about the educational importance and influence of mass communication tools on preschool children, research techniques of surveying and interviewing were applied (three focus groups of educators and three focus groups of parents of ten respondents each). The results of the research are presented in the paper.

The results of the research showed that both groups of respondents (educators and parents) have affirmative attitudes regarding the importance of mass communication tools for preschool children.

Keywords: means of mass communication/education/children of preschool age

SADRŽAJ

UVOD.....	5
I TEORIJSKI DIO.....	7
1. ZNAČAJ SREDSTAVA MASOVNE KOMUNIKACIJE ZA DJECU PREDŠKOLSKOG UZRASTA	7
1.1. Djeca predškolskog uzrasta i sredstva masovne komunikacije.....	8
1.2. Pravilan izbor sadržaja.....	10
1.3. Primjena sredstava masovnih komunikacija u radu sa djecom predškolskog uzrasta.....	11
2. UTICAJ SREDSTAVA MASOVNE KOMUNIKACIJE NA RAZVIJANJE POJEDINI DOMENA I KOMPONETNI VASPITANJA.....	13
2.1. Sredstva masovne komunikacije i socio-emocionalni razvoj djece.....	13
2.2. Sredstva masovne komunikacije i kognitivni razvoj djece.....	17
2.3. Sredstva masovne komunikacije i govorno-jezički razvoj djece.....	20
2.4. Sredstva masovne komunikacije i motorički razvoj djece.....	22
2.5. Sredstva masovne komunikacije i estetsko vaspitanje.....	25
2.6. Sredstva masovne komunikacije i moralno vaspitanje.....	28
3. VRSTE MEDIJA U ŽIVOTU DJECE PREDŠKOLSKOG UZRASTA.....	31
3.1. Film.....	31
3.2. Televizija.....	32
3.3. Igre za konzole i kompjuterske igre.....	32
3.4. Internet.....	32
II ISTRAŽIVAČKI DIO.....	34
1.1. Problem i predmet.....	34
1.2. Cilj i zadaci istraživanja.....	34
1.3. Istraživačke hipoteze.....	35

1.4. Metode, tehnike i instrumenti istraživanja.....	35
1.5. Uzorak ispitanika.....	36
2. INTERPRETACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA.....	37
2.1. Rezultati dobijeni anketiranjem ispitanika.....	37
2.2. Rezultati dobijeni intervjuisanjem vaspitača i roditelja.....	47
ZAKLJUČAK.....	58
LITERATURA.....	60
PRILOZI.....	64

UVOD

Predškolski period predstavlja doba intenzivnog razvoja. On se odlikuje bogatstvom razvojnih potencijala, visokim stepenom radoznalosti, jakom unutrašnjom motivacijom, kao i cikličnosti u sazrijevanju funkcija u razvojnim sferama (Brković, 2011). Humanistički model djetinjstva, čiji su najizrazitiji predstavnici Olport i Maslov, polazi od djeteta koje je po svojoj prirodi pozitivno motivisano, a mehanizam razvoja je smješten unutar ličnosti. Djetetu je prirodno data težnja za razvojem, samoaktualizacijom, stvaranjem (Trebješanin, 2000).

U savremenoj psihologiji i pedagogiji naročito se visoko ocjenjuje značaj ranog djetinjstva zbog tempa kojim se odvija psihički razvoj, kao i stvaranje osnove na kojoj će se graditi buduća svojstva ličnosti (Kamenov, 2002). Utvrđeno je da mnoge osobine obrazovane, kulturne i društveno-potvrđene ličnosti imaju korjene u djetinjstvu, prije početka formalnog školovanja. To se odnosi na senzomotorne vještine, sposobnost snalaženja u društvenoj sredini i sposobnost komunikacije, kao i niz drugih osobina koje obezbjeđuju uspjeh u školi (Kamenov, 2002). U svakom slučaju, predškolski uzrast je doba kada djeca nauče srazmjerno više nego u nekim drugim periodima svog života, ali se ovo učenje razlikuje i po načinima od kasnijih, školskih oblika sticanja znanja.

U predškolskom periodu djeca su najviše podložna uticajima svoje okoline. Zato je i uticaj sredstava masovne komunikacije na predškolskom uzrastu posebno markantan. Sredstva masovne komunikacije mogu imati pozitivan uticaj na dijete, koji se ogleda u sticanju novih saznanja, razvijanju psihičkih procesa, poput pamćenja, mišljenja i koncentracije, a sve to kroz primjenu odabranih sadržaja. Smatramo da sredstva masovne komunikacije mogu imati negativan vaspitni značaj i uticaj na dijete predškolskog uzrasta, ukoliko odrasli ne posvećuju pažnju sadržajima koji se plasiraju. Svjedoci smo da djeca danas imaju veliki broj mogućnosti da gledaju neprimjerene sadržaje u sredstvima masovne komunikacije (Dietz & Strasburger, 1991).

Roditelji treba da budu svjesni vaspitnog značaja i uticaja sredstava masovne komunikacije na djecu, i da biraju prikladne, razvojno-prilagođene, raznovrsne i edukativne sadržaje za svoju djecu. Značajan broj djece počinje da gleda televiziju u ranijem uzrastu, i to u

većem stepenu od onoga koji stručnjaci preporučuju (Certain & Kahn). Dokazi sugerišu da je uticaj televizije na djecu i adolescente povezan sa time koliko vremena provode gledajući televiziju (Luke, 1988). Kao rezultat toga, dužim gledanjem, svijet prikazan na televiziji, postaje stvarni svijet (Dietz & Strasburger, 1991).

Proučavajući stručnu i naučnu literaturu, dolazimo do saznanja da sredstva masovne komunikacije imaju vaspitni značaj i uticaj na djecu predškolskog uzrasta. Što su djeca mlađa, snažniji je uticaj sredstava masovne komunikacije. Sasvim je izvjesno da djeca predškolskog uzrasta upijaju kao sunđer i sve ono što se oko njih dešava (Montesori, 2016). Sama specifičnost razvojnih karakteristika djece predškolskog uzrasta, motivisala nas je da istraživački pristupimo oblasti vaspitnog značaja i uticaja sredstava masovne komunikacije na djecu.

Sredstva masovne komunikacije mogu imati pozivan uticaj na razvijanje logičko-matematičkog mišljenja, razvijanje sposobnosti samostalnog interpretiranja svojih doživljaja i iskustava. Takođe, sredstva masovne komunikacije, pod uslovom da se djeci sadržaji biraju na adekvatan način, mogu uvoditi dijete u specifične forme učenja, neophodne za dalje vaspitanje i obrazovanje.

I TEORIJSKI DIO

1. ZNAČAJ SREDSTAVA MASOVNE KOMUNIKACIJE ZA DJECU PREDŠKOLSKOG UZRASTA

Vaspitni značaj sredstava masovne komunikacije za djecu predškolskog uzrasta, razmatrali su pojedini autori (Schwarzer et.al, 2020; Hanson, 2017). Mediji zauzimaju značajno mjesto u njihovom životu (Hanson, 2017). Djeca najviše koriste medije u zabavne, zatim u informativne i na samom kraju u vaspitno-obrazovne svrhe (Labaš i Marinčić, 2018).

Televizija ima aktivnu ulogu u svakodnevnom životu djece i televizijski sadržaji ispunjavaju njihovo slobodno vrijeme (Blažević, 2012). Dugotrajno gledanje televizijskih sadržaja značajno je povezano sa nižim percentilnim rangovima u spoznaji, jeziku, kao i socijalno-emocionalnim vještinama (Schwarzer et.al 2020). Pretjerana izloženost televizijskim sadržajima ima negativan uticaj na memoriju, akademske sposobnosti, kao i na govorno-jezički razvoj. Zaključuje da su ovi rezultati naizgled u suprotnosti sa trenutnom preporukom za gledanje televizije zbog njenih poznatih obrazovnih prednosti za djecu predškolskog uzrasta i stariju; nalazi se stoga razmatraju u smislu šta ovi podaci znače za buduće preporuke i smjernice za korišćenje dječjih medija (Hanson, 2017). Po nalazima pojedinih autora (Ilišin, 2003) televizija je najzastupljeniji medij.

Dječju pažnju najviše privlače sadržaji koji imaju zabavnu funkciju. Iako je prisutnost medija u slobodnom vremenu djece izrazita, utvrđeno je da učestalost razgovora o medijskim sadržajima (filmovima, muzici i knjigama) nije adekvatna tome (Ilišin, 2003). Prosječno dnevno vrijeme provedeno u gledanju televizije je 90,7 minuta. Utvrđena je mala, pozitivna korelacija između gledanja televizije radnim danima i BM djeteta ($p < 0,05$) (Cox et.al 2012). Djeca koja su uveče gledala televiziju imala su značajno više SDSC rezultate u poređenju sa onima koji su gledali TV ranije tokom dana (Brockmann et.al 2016).

U određenim radovima (Bartaković i Sindik, 2016) zapažamo da roditelji najčešće koriste instruktivnu medijaciju, zatim restriktivnu medijaciju, dok najrjeđe gledaju televiziju s djetetom. Rezultati linearne višestruke regresijske analize su pokazali da je bolja informiranost roditelja o medijima statistički značajan prediktor zajedničkog gledanja televizije i instruktivne medijacije (Bartaković i Sindik, 2016).

Vaspitači su ovladali osnovnim informatičkim znanjima. Većina anketiranih vaspitača smatra da upotreba računara ima prednosti, ali da ona treba biti umjerena i adekvatna (Iskrenović-Momčilović i Momčilović, 2016). Nijesu utvrđene razlike u izloženosti djece medijima, niti u poželjnosti korištenja vrsta medija, u odnosu na stepen stručne spreme vaspitača, kao ni u odnosu na njihovu dob i radni staž. Vaspitači generalno smatraju da je poželjno primjenjivati medije u radu sa djecom, ali da u tom procesu treba biti oprezan. (Sindik i Veselinović, 2010).

1.1. Djeca predškolskog uzrasta i sredstva masovne komunikacije

Socijalno-konstruktivističke teorije tvrde da se znanje i vještine djece razvijaju u kontekstu interakcije sa drugima koji imaju više iskustva, kao što su roditelji, staratelji i drugi odrasli (Bruner, 1978). Okruženje za učenje kod kuće, koje obuhvata materijale i mogućnosti za interakciju, ima pozitivne efekte na razvoj djeteta. Posebno je značajno da djeca budu okružena slikovnicama i drugim sličnim materijalima. Broj slikovnica u kući i učestalost zajedničkog čitanja između roditelja i djece povezani su sa jezičkim sposobnostima predškolskog uzrasta, kao i vrijeme provedeno u drugim obrazovnim ili obogaćujućim aktivnostima kao što je razgovor sa odraslima (Fiorini i Keane, 2014).

Upotreba medija masovne komunikacije sve više je prisutna u životima djece predškolskog uzrasta. Djeca predškolskog uzrasta provode više od dva sata dnevno uz medije, a vrijeme provedeno na mobilnim uređajima se utrostručilo od 2013. do 2017. Zaista, djeca provode više vremena koristeći medije, nego u bilo kojoj drugoj slobodnoj aktivnosti, a nedavni dokazi sugerišu da se upotreba tehnologije u ranom detinjstvu povećala za 32% u posljednje dvije decenije (Goode et al., 2019).

Khan navodi da upotreba medija može biti štetna za dječji jezik i vještine pismenosti jer može da zamijeni druge aktivnosti koje povećavaju pismenost, kao što je zajedničko čitanje i da smanji kvantitet i kvalitet interakcije roditelja i djeteta (Khan et al. 2017; Fiorini i Keane, 2014).

Zabrinutost društva i roditelja o potencijalnim efektima upotrebe medija na razvoj djeteta je u suprotnosti sa istraživanjima koja pokazuju da mediji mogu imati neke koristi za djecu. Veliki broj istraživanja pokazuje da do predškolskog uzrasta djeca mogu da uče iz visokokvalitetnih

obrazovnih medija, uključujući domen jezičkih i ranih vještina pismenosti (npr. Penuel et al., 2012). Takođe, postoje dokazi da aktivne video-igre ili vježbe, poput Vii Fit ili Just Dance, mogu povećati fizičku aktivnost i kondiciju djece. U skladu sa ovim idejama, većina roditelja vjeruje da njihovo dijete ima koristi od upotrebe medija, posebno u oblastima učenja i kreativnosti (Rideout, 2017). Stoga, u mjeri u kojoj porodice ograničavaju medije zbog zabrinutosti za efekte na razvoj djeteta, uključujući jezik i pismenost, djeca mogu da propuste pozitivne aspekte upotrebe medija.

Predškolske godine su vrijeme ogromnog razvoja jezika, jer tokom ovog perioda dolazi do velikog povećanja neuronskih veza u prefrontalnom korteksu na koje utiču rana iskustva (Huttenlocher, 2002). Dakle, moglo bi se predvidjeti da bi upotreba medija bila štetnija u predškolskom nego na školskom uzrastu. Međutim, čak je veća vjerovatnoća da će roditelji djece od 5 do 8 godina, od roditelja mlađe djece vjerovati da njihovo dijete provodi previše vremena sa ekranskim medijima i manje je vjerovatno da će vjerovati da upotreba medija pomaže njihovom djetetu da uči (Rideout, 2017.), što ukazuje da je zabrinutost u vezi sa korišćenjem medija na ekranu i dalje preovlađujuća za ovu starosnu grupu.

Gledanjem televizijskih sadržaja, djeca predškolskog uzrasta bogate svoj rječnik i stiču određene informacije o stvarima koje ih zanimaju (Zderić, 2009). Najveća vrijednost učenja putem gledanja televizijskih sadržaja na predškolskom uzrastu je to što se učenje pretežno sastoji u sticanju opštih, nespecifičnih, strategijskih iskustava i formiranja sposobnosti, formiranju sistema reprezentovanja, sistema simbolizacije, formiranju strategija pronalaženja, selekcije, upotrebe i prerade informacija, formiranju opštih pravila za rješavanje tipova zadataka (Bašić-Hrvatinić, Petković, Prpić i Nahtigal, 2009).

Gledanje televizije često ograničava vrijeme djece za vitalne aktivnosti kao što su igranje, čitanje, učenje vještina komunikacije, provođenje vremena sa vršnjacima i porodicom, pričanje priča, učešće u redovnim vježbama i razvoj drugih neophodnih fizičkih, mentalnih i društvenih vještina. Pored količine vremena provedenog ispred televizije, drugi faktori koji utiču na efekat medija na djecu uključuju nivo razvoja djeteta, individualnu podložnost i da li djeca gledaju televiziju sama ili sa roditeljima.

1.2. Pravilan izbor sadržaja

Djeca odražavaju i stvaraju sopstvenu medijsku kulturu dok tumače, reprodukuju i pregovaraju o svim kulturnim formama i pravilima Corsaro (1997). Pojedini autori (Plovman et al. 2010; Klerfelt, 2006) navode da djeca i vaspitači mogu da izgrade zajedničko razumijevanje medijske kulture.

Djeca predškolskog uzrasta sa medijima se susreću, kako u predškolskim ustanovama, tako i u porodičnom okruženju. Značajno je da vaspitači i roditelji vrše pravilan izbor medijskih sadržaja za djecu. U vrtiću se djeca svakodnevno susreću sa slikovnicama, ekciklopedijama, radnim listovima, ilustracijama i sličnim sadržajima. Vaspitači koriste slikovnice na različite načine. One su pogodne jer sadrže slike, koje usmjeravaju dječju pažnju. Slikovnica kao štampani medij, može da podstiče dijete na govor, čime se takođe, razvija mašta, vizuelna percepcija, pamćenje, kao i druge kognitivne sposobnosti. Primijećeno je da djeca predškolskog uzrasta često koriste slikovnice u okviru govorno-jezičkog centra interesovanja. Takođe, primijećeno je da djeca vole da pričaju priče na osnovu ilustracija i slika grupno, čime se unaprjeđuje njihova socijalizacija i interakcija sa vršnjacima.

Tokom neposrednog rada sa djecom predškolskog uzrasta, percipirano je da djeca pokazuju interesovanje za različite enciklopedije. Djeci su posebno zanimljive ilustracije životinja dalekih krajeva, načina njihovog života i slično. Vrlo često se dešava da djeca traže enciklopedije kako bi razgledala slike i o istim razgovarala sa svojim vršnjacima.

Kada su u pitanju elektronski mediji u predškolskoj ustanovi, za djecu predškolskog uzrasta mogu se izabrati crtani filmovi poslije metodičke obrade bajke. Vaspitno-obrazovna praksa je pokazala da djeca vole da gledaju crtane filmove, a posebno poslije sumiranja utisaka iz istoimene bajke. Pored crtanih filmova, sa djecom se mogu gledati dokumentarne emisije o životinjama. Djeca će na taj način proširivati svoja znanja o životinjskom svijetu.

Dijete predškolskog uzrasta sa roditeljima može zajedno gledati zanimljive, razvojno-prilagođene emisije, emisije o djeci, crtane filmove. Priznaćemo, mali broj kvalitetnih sadržaja je prikazan na televiziji, dok se na internetu mogu pronaći kvalitetne emisije za djecu.

Često smo u prilici da čujemo da mediji, poput televizije i interneta, imaju negativne efekte na djecu predškolskog uzrasta. Mi smatramo da pravilan i adekvatno doziran izbor sadržaja ima pozitivne efekte na razvojne domene.

1.3. Primjena sredstava masovnih komunikacija u radu sa djecom predškolskog uzrasta

Stručna i naučna literatura, svakodnevna vaspitno-obrazovna praksa, ukazuju na značaj primjene sredstava masovne komunikacije u radu sa djecom predškolskog uzrasta. Smatramo da je od velikog značaja da dijete bude okruženo onim sredstvima masovne komunikacije koja će biti razvojno podsticajna (obogaćena raznim raznim edukativnim materijalima). (Rajović, 2017).

Roditelji i vaspitači su svjesni činjenice da sredstva masovne komunikacije mogu imati i pozitivan i negativan uticaj na djecu predškolskog uzrasta. Živimo u digitalnom svijetu, pa kod djece još od ranog uzrasta treba razvijati digitalne kompetencije (igranje edukativnih didaktičkih igara). Djeci se mogu birati sadržaji iz sredstava masovne komunikacije koji će biti razvojno podsticajni.

U predškolskim ustanovama masovni mediji imaju značajnu ulogu. Djeca predškolskog uzrasta poseban stepen interesovanja pokazuju za slikovnice i slične materijale. Pored slikovnica, u radu sa djecom predškolskog uzrasta koriste se i brojni edukativni televizijski sadržaji. Važno je da dijete tokom upražnjavanja sredstava masovne komunikacije bude aktivno (uči putem istraživanja kroz igru). Naglašavanje aktivnosti djece je izraz potrebe za obrazovanjem koje se ne zaustavlja na sticanju znanja, ma koliko to znanje bilo značajno i bogato, budući da je cilj cjelokupnog vaspitno-obrazovnog rada na svim stupnjevima sistema vaspitanja i obrazovanja da se djeca pripreme za aktivno učešće u svojoj sredini, za njeno mijenjanje, u čijem će procesu i sama napredovati (Kamenov, 2002).

U procesu primjene sredstava masovne komunikacije u vrtiću treba oslušivati dječja interesovanja i poštovati njihove ideje. Dakle, djeci je neophodna sloboda izbora. Slobodan izbor za Mariju Montesori ne znači da dijete smije činiti sve što hoće. Slobodan izbor takođe ne znači da se površno treba baviti mnogim stvarima. Slobodan izbor je djelatnost najvišeg ranga: samo dijete zna šta mu je potrebno za vježbu i njegov duhovni razvoj (Seitz & Hallwachs, 1997).

Medijsko obrazovanje i medijsku kulturu treba smatrati važnim činiocima ranog obrazovanja djece, jer mediji imaju značajnu ulogu u životima djece. Mediji predstavljaju dio

obrazovanja na svim nivoima školskog sistema, uključujući i predškolskog vaspitanje. Opšti cilj obrazovanja u ranom djetinjstvu je podrška cjelokupnom razvoju.

Prema najnovijim istraživanjima (Kotilainen et al., 2011), mediji imaju izuzetnu i važnu ulogu u svakodnevnom životu djece od jedne do osme godine. Zbog toga se medijsko obrazovanje i dječja medijska kultura moraju smatrati dijelom ranog obrazovanja. Čini se da su digitalna kultura, a posebno društveni mediji, postali važan dio kulture sa aktivnim učešćem u različitim oblicima digitalnih medija. Sa stanovišta potrošnje kulture, čitanje (medijska pismenost) postaje produktivan zadatak, a ne puko primanje informacija. Dakle, pismenost se vidi, ne toliko kao vještina, već kao društvena praksa (Burn & Durran, 2007).

Medijska tehnologija, sadržaj i kultura imaju važnu ulogu u svakodnevnom životu djece predškolskog uzrasta (Ito, 2010; Klerfelt, 2007). Vještine za razumijevanje i korišćenje medija se obično uče kod kuće i od vršnjaka. Medijski svijet, sa svojim sofisticiranim sistemima dijeljenja i kreiranja, nije samo za odrasle, već i za djecu (Kupiainen & Sintonen, 2010).

2. UTICAJ SREDSTAVA MASOVNE KOMUNIKACIJE NA RAZVIJANJE POJEDINIH DOMENA I KOMPONENTNI VASPITANJA

Uvidom u stručnu literaturu, dolazimo do saznanja da sredstva masovne komunikacije imaju kako pozitivne, tako i negativne efekte na vaspitanje djece predškolskog uzrasta. U nastavku rada, kroz teorijsku elaboraciju, predložen je uticaj sredstava masovne komunikacije na razvijanje pojedinih domena i komponentni vaspitanja djece predškolskog uzrasta.

2.1. Sredstva masovne komunikacije i socio-emocionalni razvoj djece

Socijalizacija se danas ne može zamisliti bez medija. Ona se odvija u znaku aktivnog subjekta koji se medijima bavi od malih nogu, namjenski ih koristi da oblikuje svoju svakodnevicu, da ispituje, širi, revidira vrijednost (Hoffmann, Dagmar, Mikos & Lothar, 2010). Ova izjava ilustruje (sve veću) ulogu medija u socijalizaciji. Ovdje se posebno ističe Internet, koji pored istraživanja i komunikacije, nudi mnoge mogućnosti samoizražavanja. Pored interneta, televizija je važan medij za čovječanstvo. Dječja socijalizacija je obogaćena zahvaljujući medijskim sadržajima. Mnoge socio-kulturne potrebe djeca predškolskog uzrasta mogu da razvijaju putem medija (Vuletić i Andevski, 2017).

Mediji su centralna instanca posredovanja svijeta i služe kao izvor orijentacije za djecu i mlade, pa na taj način utiču i na procese formiranja identiteta. Oni pokazuju mnogo materijala za suočavanje sa sopstvenom ličnošću i društvom i daju prostor za akciju, kao i za eksperimente identiteta.

Sredstva masovne komunikacije pružaju značajne mogućnosti za razvoj socijalne svijesti kod djece i izazivanje pozitivnih emocija kod djece koje djeluju integrativno na njihovu ličnost. Kroz zajednično izražavanje i maštanje, ono može da prevazilazi osjećanja ugroženosti i suparništva, otkrivajući zadovoljstvo organizovanog društvenog življenja, razmjena i zajedništva, od kojih zavisi njegovo društveno prilagođavanje (Kamenov, 2002).

Sredstva masovne komunikacije u vrtićima pružaju relativno bezbjedne i socijalno prihvaćene mogućnosti za ispoljavanje takvih vrsta ponašanja kao što je udruživanje i suprostavljanje, odnosno saradnja i sukob sa protivnicima, i to na jedan, sasvim određen način. Pravila određuju ko je s kim i protiv koga, na koji način se treba ponašati i šta postići, kao i to ko dobija, a ko gubi (Kamenov, 2002).

Djeci u vrtićima treba omogućiti da primjenjuju štampane medije, među kojima slikovnica i slika zauzimaju značajno mjesto. Uz pomoć slika organizujemo razgovor, pričanje, prepričavanje i opisivanje. Pomoću njih se lakše i bolje razumije sadržaj, pomoću njih se bolje i lakše interpretira, improvizuje, dramatizuje sadržaj nekog djela ili govorna igra (Popović, 2007).

Izbor slika koje će se koristiti u radu na usvajanju početnih matematičkih pojmova podliježe dosta strogim kriterijumima koji se odnose na: pogodnost slike za ostvarivanje nastavnih ciljeva, umjetničku vrijednost slike, jasnoću i njenu ukupnu valjanost i zanimljivost. Pogodnost slike za usvajanje početnih matematičkih pojmova podrazumijeva da slika treba tačno da prenese smisao onoga što djeca treba da uoče, da bude prilagođena konkretno postavljenom cilju i da bude primjerena potrebama i mogućnostima djece. Vaspitno-obrazovna praksa pokazuje da su slike veoma podesne za razgovor o matematičkim pojmovima i da djeca veoma dobro opisuju položaje predmeta uz pomoć slika.

Smatra se da je slikovnica prva knjiga djeteta. Ona djeci omogućava da čuju priču, da je istovremeno iskuse i budu svjedoci radnje. Mišljenja smo da za usvajanje određenih pojmova slikovnice predstavljaju podesno vizuelno sredstvo. One djeci nude neposredan susret sa određenom temom, pri čemu djeca imaju mogućnost manipulisanja lutkama, odnosno likovima priče. Veoma je važno da se djeca podstiču na imenovanje matematičkih pojmova, odnosno da interaktivne slikovnice sadrže jasno izražene matematičke pojmove.

Predškolska ustanova predstavlja pogodno mjesto za podsticanje socio-emocionalnog razvoja djece predškolskog uzrasta kroz sredstva masovne komunikacije. Ona pruža djeci mogućnost da žive grupnim životom i da se postepeno oslobađaju egocentričnosti. Djeca u predškolskoj ustanovi imaju mogućnost da uspostave kontakt sa većim brojem svojih vršnjaka, što nije moguće u porodičnom okruženju. Da bi dijete u predškolskoj ustanovi bilo ravnopravni socijalni subjekt, u njoj treba da vlada atmosfera saradnje, uvažavanja i prihvatanja svih učesnika vaspitno-obrazovnog procesa (Slunjski, 2012). U vaspitno-obrazovnim aktivnostima u

predškolskim ustanovama, djeca imaju mogućnost da kroz kooperaciju razvijaju komunikacijske sposobnosti primjenom sredstava masovne komunikacije.

Kooperativno učenje razvija niz kvaliteta ličnosti. U oblasti kognicije su to vještine zajedničkog rada na sadržajima. U sferi socio-emocionalnog razvoja to su: sposobnosti prepoznavanja, aktivno slušanje, samokontrola i sl. (Suzić i saradnici. 2000). Sam rad po centrima interesovanja podrazumijeva socijalnu interakciju djece. Interakcija koja se odvija pri kooperativnom učenju ostvaruje niz pretpostavki za razvijanje emocionalnih kompetencija koje ne može ostvariti u individualnom i frontalnom obliku rada.

Igra kao društvena aktivnost pruža značajne mogućnosti za razvoj socijalne svijesti kod djece i izazivanje pozitivnih emocija kod djece koje djeluju integrativno na njihovu ličnost. Ona, kao sredstvo međuličnog opštenja, omogućava djetetu da ulazi u aktivne odnose sa drugom djecom i odraslima (saradničke i takmičarske), da u njih unosi smisao, i tako mu pomaže da proširuje, sređuje i osmišljava svoje socijalno iskustvo. Kroz zajednično izražavanje i maštanje, ono može da prevazilazi osjećanja ugroženosti i suparništva, otkrivajući zadovoljstvo organizovanog društvenog življenja, razmjena i zajedništva, od kojih zavisi njegovo društveno prilagođavanje (Kamenov, 2002).

Svrstavanje informacione tehnologije u socijalni kontekst je jedan od najvažnijih uslova njenog adekvatnog korišćenja u vaspitno-obrazovnim ustanovama. Korišćenje informacione tehnologije bez njenog povezivanja sa socijalnim kontekstom je jedan od razloga koji mogu prouzrokovati neadekvatnu upotrebu ove tehnologije i zato je, u ovom pogledu, izuzetno važno naglasiti prednost vaspitno-obrazovne ustanove naspram porodice.

Nijesmo svi svjesni činjenice da računar u vrtiću mora biti smješten u sobi u kojoj djeca i vaspitači borave, a ne izdvojen u nekom posebnom prostoru. Računar u izdvojenom prostoru u vrtiću je računar koji nije shvaćen na pravi način, već integrisan u vaspitno-obrazovni proces i ne koristi se u pravom smislu te riječi, već je izdvojen kao nešto „posebno“, a to nije i ne treba da bude.

Ovdje treba napomenuti i da računar u radnoj sobi vaspitača nije sam po sebi rješenje za adekvatnu upotrebu informacione tehnologije u radu sa djecom, već samo jedan od ključnih uslova. On može biti smješten i u radnoj sobi u kojoj borave djeca i vaspitači, a da se opet, ne koristi adekvatno.

Neki od mogućih pozitivnih uticaja informacione tehnologije na socijalno-emocionalni razvoj djeteta:

- povećanje socijalne interakcije,
- razvoj kooperativnosti u igri,
- zajedničko rješavanje problema,
- razvoj samostalnosti,
- razvoj svijesti o sebi i drugima,
- podsticanje sigurnosti u sebe,
- podsticanje saosjećajnosti sa drugima,
- razmjena mišljenja, osjećanja i iskustava sa drugom djecom.

Neki od mogućih negativnih uticaja informacione tehnologije na socijalno-emocionalni razvoj djeteta:

- socijalna izolacija,
- umanjena samodisciplina i motivacija,
- emocionalna odvojenost od sredine,
- problemi koji mogu nastati vezano za agresivne sadržaje,
- povećanja agresivnih misli i osjećanja,
- učenja različitih modela ispoljavanja agresivnih ponašanja,
- mogućnost da se nasilje shvati kao metod za rješavanje konflikata i problema,
- mogućnost da dijete postane manje osjetljivo na nasilje i patnju drugih,
- moguće je da djeca, gledajući scene nasilja, budu podstaknuta da se ponašaju više agresivno prema drugima,
- postoji mogućnost da dijete postane uplašeno tim scenama i da izgradi nerealnu sliku pravog nasilja koji postoji u stvarnom svijetu i dr. (Kotilainen et al., 2011),

Na kraju razmatranja uticaja informacione tehnologije na socijalno-emocionalni razvoj djeteta, zanimljiva su zapažanja do kojih smo došli posmatrajući način na koji djeca u vrtiću koriste računar tokom slobodne igre, onda kada im je on ponuđen kao jedna od mogućnosti:

- Ispred računara često se nalazi više od jednog djeteta koje radi za računarom.

- Komunikacija koju djeca vode radeći u adekvatnom i podsticajnom softveru je veoma živa. Traže se zajednička rješenja, objašnjava se, predlaže, prisutan je fizički kontakt (grle se, zajedno rukuju mišem), pomažu jedno drugome.
- Dijete koje inače ima problema sa govorom, koje u slobodnoj igri često malo govori, kada je radilo na računaru, zaboravljalo je na svoj problem i intenzivno govorilo (Kotilainen et al., 2011).

2.2. Sredstva masovne komunikacije i kognitivni razvoj djece

Iako znamo da djeca koriste uređaje sa ekranom osjetljivim na dodir, znamo malo o njihovom razumijevanju sadržaja sa kojim se susreću na njima. Nasuprot tome, istraživanja sugeriraju da djeca počinju da shvataju televiziju namijenjenu djeci počevši od druge godine. Kognitivni uticaj ovih medija zavisi od uzrasta djeteta, vrste programiranja (obrazovno programiranje naspram programa proizvedenog za odrasle), društvenog konteksta gledanja, kao i posebne vrste interaktivnih medija (npr. kompjuterske igrice). Za djecu mlađu od dvije godine gledanje televizije ima uglavnom negativne asocijacije, posebno na jezik. Utvrđeno je da za djecu predškolskog uzrasta gledanje televizije ima i pozitivne i negativne rezultate, a veliki broj istraživanja (Anderson & Subrahmanym, 2017) sugeriraju da obrazovna televizija ima pozitivan uticaj na kognitivni razvoj. Upotreba kompjuterskih igara, kao i obrazovnih kompjuterskih programa može dovesti do povećanja akademski relevantnog sadržaja i drugih kognitivnih vještina (Anderson & Subrahmanym, 2017).

Od kada su masovni mediji usmjereni na djecu, vode se rasprave o njihovom uticaju na kognitivni razvoj, kako negativnom, tako i pozitivnom. Sa negativne strane, barem od pojave romana o novčićima, postojale su tvrdnje da masovni mediji za djecu podstiču labavost mišljenja, smanjuju kognitivne kompetencije i takmiče se sa razvojno-produktivnijim aktivnostima. Sa pozitivne strane, tvrdi se da svi ovi mediji obogaćuju, omogućavajući djeci da posredno doživljavaju mjesta i događaje koji su daleko iznad njihovih uobičajenih iskustava. Za medije se više puta tvrdilo da su važni izvori neformalnog obrazovanja djece van vaspitno-obrazovne ustanove. Takve tvrdnje uključuju potencijal elektronskih igara i drugih interaktivnih

tehnologija (npr. obrazovne aplikacije za tablete i pametne telefone) da podrže učenje u formalnom obrazovnom kontekstu (Subrahmanyam & Renukary, 2015).

Slika 1. i 2. Razgledanje enciklopedija

Slika 3. Razgledanje enciklopedija

Pošto je televizija bila dostupna mnogo duže od uređaja sa digitalnim ekranom, mnogo se više zna o njenom kognitivnom uticaju. Naime, iskustvo gledanja televizije je u velikoj mjeri slično na svim platformama (npr. tradicionalni televizori, računari i mobilni uređaji). Sve dok je uređaj uključen, audiovizuelni sadržaj se odvija u vremenu, bez obzira na to da li je gledalac pažljiv ili prisutan. Televizijski sadržaj se generalno može okarakterisati kao narativni, ekspozitorni ili hortatorski (kao u reklamama), i obično se sastoji od montirane audiovizuelne montaže (tj. pojavljuje se tokom vremena tokom niza snimaka koji često zahtijevaju inferencijalno saznanje da bi se razumjeli u nizu) (Christakis et.al. 2009).

Obim sadržaja koji je djeci dostupan na digitalnim, interaktivnim uređajima je mnogo veći od onog na televiziji. Sve više se televizijski ili televizijski video-sadržaji gledaju putem servisa za

strimovanje na interaktivnim uređajima. Brza, sekularna promjena u tehnologiji interaktivnog digitalnog ekrana u kombinaciji sa mnogo širim spektrom sadržaja čini generalizacije iz istraživanja interaktivnih uređaja mnogo problematičnijim od generalizacija zasnovanih na istraživanju televizije (bilo da se emituje, striming ili na DVD-u). U ovom trenutku u istoriji, radne zaključke zasnovane na televizijskom istraživanju treba smatrati pouzdanijim od onih zasnovanih na istraživanju interaktivnih digitalnih medija. Ovaj uticaj može biti i pozitivan i negativan (Radesky, Kistin & Zuckerman, 2014).

Informaciona tehnologija, u zavisnosti od načina na koji se koristi, može pozitivno ili negativno uticati na kognitivni razvoj. Kada su u pitanju pozitivni aspekti, naglašavamo da informaciona tehnologija, pod uslovom da se koristi na adekvatan način, podržava prirodnu radoznalost i motivaciju, dovodi do otkrivanja različitih načina sticanja znanja, povezivanja i sređivanja informacija, primjeni stečenih znanja u novim situacijama, otkrivanja uzročno-posljedičnih odnosa, kao i sticanja osnovnih pojmova o svijetu koji okružuje dijete.

Neki od mogućih pozitivnih uticaja informacione tehnologije na kognitivni razvoj djeteta:

- proces razvoja mišljenja,
- razvoj simboličkog predstavljanja,
- razvoj pažnje,
- mogućnosti shvatanja suštine,
- jasnije i brže klasifikacije,
- donošenje odluka analizom,
- razumijevanje uzročno-posljedičnih odnosa,
- razvoj pamćenja,
- podsticanje kreativnosti,
- podsticanje radoznalosti,
- razvoj mašte,
- proces rješavanja problema
- povećanje motivacije.

Neki od mogućih negativnih uticaja informacione tehnologije na kognitivni razvoj djeteta su:

- smanjenje kreativnosti i kreativnog mišljenja,

- smanjenje sposobnosti za maštanje
- loša koncentracija, problemi sa pažnjom i smanjenje strpljenja za rad i učenje (Radesky, Kistin & Zuckerman, 2014).

Kada govorimo o uticaju informacione tehnologije na kognitivni razvoj djeteta, treba pomenuti, da se, u posljednje vrijeme, sve više govori o teoriji koja na engleskom jeziku glasi „Multiple Intelligences, a ona na našem jeziku se može prevesti kao teorija „Višestruke inteligencije”. Ona je u informacionoj tehnologiji našla veliku potvrdu i pomoć u realizaciji ideja za koje se zalažu pristalice ove teorije.

Teorija „Višestruke inteligencije” je u suštini humanistička jer se temelji na stavu da svi ljudi (djeca) imaju sposobnost da uče, ali da način na koji uče bitno utiče na tu sposobnost. Po ovoj teoriji postoji nekoliko vrsta inteligencije koje posjedujemo u većoj ili manjoj mjeri. U zavisnosti od toga koje vrste inteligencija imamo, odgovaraće nam jedan ili nekoliko mogućih načina učenja. Tradicionalni pristup učenju, po ovim autorima, obično odgovara samo jednoj vrsti inteligencije. Informaciona tehnologija, u okviru ove teorije, posmatra se kao tehnologija koja posjeduje mogućnosti da obezbijedi različite načine učenja i individualno prilagođavanje vaspitno-obrazovnog procesa svakom pojedinom djetetu (Radesky, Kistin & Zuckerman, 2014).

Mora se napomenuti da informaciona tehnologija može pružiti mogućnost da na nove načine upoznamo mišljenje djeteta.

2.3. Sredstva masovne komunikacije i govorno-jezički razvoj djece

U procesu usvajanja jezika, dijete spontano i postepeno razvija sposobnost upotrebe jezika kroz interaktivne situacije u svom prirodnom okruženju. Pored užih članova porodice djeteta, ono je izloženo jeziku putem ekranskih medija (Christakis, 2009). Dječje TV gledanje počelo je kasnih 1990-ih. Danas više od 90% djece rutinski gleda TV programe. Istraživanje Kaiser Famili Foundation (2010) navodi da djeca i mladi od 8 do 18 godina provode oko 7,38 sati dnevno koristeći medije za zabavu. Shodno tome, mediji su postali sastavni dio svakodnevice djece i mladih. Studija koju je uradio Vittrup (2009) pokazala je da djeca provode do 3,5 sata dnevno gledajući TV. Tromjesečne bebe i 90% mališana od 24 meseca redovno gleda TV. Rano učenje je veoma važno u jezičkom razvoju djece u receptivnim i produktivnim

jezičkim vještinama. Usvajanje jezika kroz izlaganje je ono što se dešava u ovoj fazi ljudskog života gdje jezik nesvjesno ulazi u um djeteta. Međutim, interakcija u svakodnevnim iskustvima je ključna aktivnost za sticanje jezičkih kompetencija (Bronfenbrenner, 1979).

Na djecu predškolskog uzrasta utiče neposredno okruženje, odnosno roditelji, braća i sestre, vršnjaci. Međutim, mediji su također postali dio dječjeg neposrednog okruženja i njihov uticaj je neosporno značajan. Pojedini autori (Krčmar, Grela & Lin, 2007) su ustanovili da djeca mogu efikasno da uče određene termine iz videa, ako su povezani sa društvenim interakcijama uživo. Isti autori su došli do zaključka da starija djeca također mogu da nauče određene termine iz videa. Govorno-jezički razvoj djece može se unaprijediti gledanjem interaktivnih dječjih TV programa. Pojedini autori (Zimmerman, Christakis & Meltzoff, 2007) naglašavaju ideju da djeca uče nove termine iz nekih interaktivnih dječjih TV programa. Kao takva, interakcija igra važnu ulogu u usvajanju jezika. Jezik je potpuno društveni fenomen. Dijete može biti izloženo jeziku putem ekranskih medija, ali bez interakcije, bez upotrebe jezika u svom svakodnevnom životu da se izrazi, dijete neće steći taj specifičan jezik. Izlaganje djece TV programima, pomoglo je djeci da razviju i unaprijede svoje narativne vještine i osjećaj za hronologiju prilikom prepričavanja priče (Piotrovski, 2009).

Slika 4. i slika 5. Primjena slikovnica u vrtiću

Slika 6.

Značajno je da roditelji zajedno sa djecom koriste medije, te na taj način doprinose razvoju interaktivnog konteksta i mogućnosti za korišćenje predstavljenih rječnika u interaktivnim situacijama kako bi se povećale jezičke sposobnosti djeteta (Krčmar, 2007). Zimmerman et al. (2009) su zaključili da sirovo izlaganje djece TV programima nije efikasno u razvoju jezika. Interakcija odraslih i djece, međutim, pokazala je snažno pozitivnu vezu sa razvojem jezika kod djece.

2.4. Sredstva masovne komunikacije i motorički razvoj djece

Uticaj medija na djecu proteže se i na pitanja vezana za zdravlje. Iako televizija ima moć da edukuje o ishrani, vježbanju i širokom spektru zdravstvenih problema, ona takođe može vršiti negativan uticaj kroz slike i reklame, a na taj način utiču na gledaoce da vrše loš odabir hrane. Pored toga, prekomjerno gledanje televizije može dovesti do neaktivnosti, što dodatno doprinosi prekomjernoj gojaznosti i lošem nivou kondicije (Krčmar, Grela & Lin, 2007).

Djeca su posebno ciljana nekim reklamama i čak su ranjivija od odraslih na njihov uticaj. Njihov um se još uvijek razvija i bez vođstva, ne mogu kritički analizirati ono što gledaju i shvatiti da je ono što vide samo marketinška šema.

Oglasi na televiziji, u časopisima i na mreži utiču na izbor hrane, često na izbore koji su visokokalorični i neispravni. Čini se da oglasi za hranu takođe utiču na to da djeca češće jedu

grickalice. Odrasli moraju pomoći djeci u ispitivanju i kritičkom razmišljanju o porukama koje vide na TV-u.

Ekspanzija elektronskih medija, počev od televizije, interneta, video-igara, prikovala je za ekran veliki broj djece već u predškolskom uzrastu, pasivizirajući dodatno najmlađe kojima je fizička aktivnost od vitalne važnosti. Djeca, gledajući televizijski program, često konzumiraju tzv.nezdravu hranu (grickalice, slatkiše, gazirana pića), a mogući nepovoljni uticaji medija kada je riječ o zdravlju i aktivnosti djece su predmet brojnih ispitivanja (Bala, 2002).

Smatramo da bi se više pažnje trebalo posvetiti fizičkom razvoju djeteta u ovom periodu jer upravo u njemu dijete razvija svoj antropološki status, sve organe i sisteme organizma. Upravo u ovom periodu razvijaju se baze motoričkih sposobnosti, a na njih treba uticati planskim i organizovanim uvođenjem različitih vježbi oblikovanja, pokretnih i takmičarskih igara. Kada su u pitanju fine motoričke vještine, smatra se da mobilni telefoni imaju pozitivan uticaj (Goldschmidt, 2020).

Slika 7. i 8. Aktivnosti za razvoj fine motorike

Slika 9.

O uticaju informacione tehnologije na motorički razvoj djeteta danas se najviše govori i piše, s obzirom na to da informaciona tehnologija danas najčešće nije odgovor na potrebu djeteta za kretanjem. Međutim, kako su tehničke mogućnosti informacione tehnologije ogromne i kako one rastu iz dana u dan, čini se da je budućnost, u svim sferama njenog uticaja, pa i u sferi pozitivnog uticaja na motorički razvoj, sve više ograničena samo ljudskom maštom.

Neki od mogućih pozitivnih uticaja informacione tehnologije na motorički razvoj djeteta:

- Doprinos koordinaciji pokreta oko-ruka.
- Doprinos razvoju sitnih mišića šake.
- Doprinos razvoju percepcije.
- Doprinos boljem uključivanju djece sa fizičkim poteškoćama u redovne vaspitno-obrazovne grupe.

Neki od mogućih negativnih uticaja informacione tehnologije na fizički razvoj djeteta:

- nerazvijenost mišića,
- muskulaturne promjene,
- gojaznost,
- bolesti očiju,

- problemi izazvani zračenjem računara i drugih uređaja
- fotosenzitivna osjetljivost (Justice et.al, 2017).

2.5. Sredstva masovne komunikacije i estetsko vaspitanje

Problem odnosa estetskog vaspitanja i razvitka ličnosti najtješnje je povezan sa naučnim tumačenjem ljudske prirode i estetskog fenomena. Posmatrajući čovjeka kao univerzalno stvaralačko biće, Marks je estetsku aktivnost tretirao kao jedan vid čovjekove univerzalne prirode. Prema tom gledištu, estetska aktivnost je specijalan vid čovjekovog osvajanja svijeta, a u isto vrijeme i način razvijanja njegove prirode, njegove čulne osjetljivosti. Osim toga, estetskom aktivnosti se razvija sposobnost uviđanja estetskih svojstava i stvaranja po zakonima ljepote.

Razvijanje estetskog odnosa i sposobnosti estetskog izražavanja u igri, učenju i radu, nesumnjivo je veoma složen proces, koji pretpostavlja specifičan sistem vaspitnih uticaja u svim fazama individualnog razvitka, a posebno u predškolskom periodu. Osnovni problem je kako učiniti estetsko vaspitanje integralnim dijelom vaspitanja, kako ga uskladiti sa prirodom različitih sadržaja i sa različitim oblicima vaspitno-obrazovnog rada u ovom periodu. Ovaj problem pedagogija rješava utvrđivanjem izvjesnih smjernica ili principa, a takođe, izborom odgovarajućih sadržaja i metoda, što omogućava ostvarenje postavljenih zadataka vaspitnog rada.

Odgovor na to pitanje dala su brojna istraživanja interesovanja djece predškolskog uzrasta za pojedine vrste literarnih sadržaja i pedagoška iskustva i u ovoj oblasti vaspitnog rada. Među prvim istraživanjima ovog problema, svakako su istraživanja Šarlote Biler, koja je na osnovu analize tvorevina za koje djeca ovog perioda pokazuju interesovanje, dala prvu periodizaciju čitalačkih interesovanja (Vučinić, 1986). Prema njenim rezultatima, djeca od druge do četvrte godine pokazuju interesovanja za priče koje im sami roditelji izmišljaju. Od četvrte do osme godine djeca se interesuju za bajke, pa zato Biler ovaj period naziva „periodom bajki”. Njen zaključak je da naklonost djeteta prema ovoj vrsti priča proizilazi iz činjenice da one najviše odgovaraju mentalitetu djece ovog uzrasta. Prije svega, ličnosti u bajkama su na nivou

dječje psihologije; one su dobre i lijepe kao primjer Snežana u bajci „Snežana i sedam patuljaka”, dok su adždaja ili ljudožder uvijek zli.

U vezi sa problemom dječjeg interesovanja za literarne sadržaje, treba uvijek napomenuti da dijete predškolskog uzrasta nije u mogućnosti da bira knjige, pa je utoliko veća odgovornost odraslih. Njihova je odgovornost velika, zbog toga što rano iskustvo u vezi sa literarnim sadržajima ima snažan uticaj na kasnija čitačka interesovanja i na odnos djeteta prema čitanju.

Među literarnim sadržajima najpodesnijim za estetsko vaspitanje u ovom periodu je svakako bajka. Vrijednosti bajke su odavno svima poznate i imaju značajnu ulogu u procesu postizanja vaspitno-obrazovnih ciljeva (Vučković i Mašnić, 2018). Kao umjetnički oblik blizak i razumljiv djeci, bajka predstavlja bogat izvor estetskih percepcija, estetskih emocija i podsticanja dječjeg stvaralaštva. Bajke treba da budu lijepo ispričane i odglumljene, sadržaji bliski djeci, karakteri-likovi treba da su interesantni i uvjerljivi. Pred djecu je neophodno postaviti izazove da razmišljaju, treba ih ohrabrivati da se uključuju. Svako dijete je jedinstvena ličnost. Ukoliko se djeci zaista uvjerljivo predstavi ono što treba da nauče, ukoliko ih aktivno uključimo u sam proces, ona će prikupiti više informacija, a efekat će biti bolji i trajniji (Bojović, 2010).

Dramske aktivnosti u procesu obrade bajki uvode dijete u više oblike igrovnih i stvaralačkih aktivnosti. Takođe, one omogućavaju djeci aktivno sticanje i korišćenje potencijala i sposobnosti važnih za komunikaciju i izražavanje, a u isto vrijeme usmjeravaju dijete na njemu blizak i svojstven način.

Slika 10. Dramatizacija bajke „Mala sirena”

Pozorište i film predstavljaju značajna sredstva estetskog vaspitanja u predškolskom periodu. Osnovni zadatak pedagoške aktivnosti je uvoditi djecu u razumijevanje ovih umjetnosti. Jedan od načina upoznavanja djece sa dramskom i filmskom umjetnošću je gledanje odabranih pozorišnih komada i filmova. Psihološki i pedagoški razlozi zahtijevaju stvaranje specijalnih dječjih pozorišta za djecu. Prve ustanove ove vrste javljaju se 20-ih godina prošlog vijeka. Njihov rad je zasnovan na principima vaspitne usmjerenosti i uvažavanja osobnosti mladih gledalaca. U kategoriju dječjih pozorišta spadaju i pozorišta lutaka, gdje se prikazuju dječje bajke i druge predstave specijalno stvarane za djecu (Krčmar, Grela & Lin, 2007).

U radu sa djecom nastojali smo da izazovemo pozitivnu reakciju i kreativnost jednostavnim odigravanjem situacija pomoću figura koje smo pravili prstima. Ovakve dramske igre nijesu bile dramatizacije u pravom smislu te riječi, već jednostavno odigravanje uz pomoć zvukova, pokreta i dijaloga koji su bili povezani sa figurama koje smo pravili prstima. Djecu smo podsticali da zajednički napravimo lutke za prste, kako bismo predstavili njihovu omiljenu priču. Lutke za prste smo pravili na sljedeći način: Od papira smo isijecali glavu nekog lika (osobe ili životinje), a u nivou vrata ostavili smo trake sa obje strane. Obojili smo papir bojicama, a zatim smo zalijepili trake jednu na drugu, kako bismo napravili „prsten“ koji dobro naliježe na prst. Stavili smo lutkicu na prst i pomjerali prst, tako da izgleda da se lutka pokreće prema potrebama situacije. Ovakve lutke su unosile radost u radnu sobu. One su bile prirodno sredstvo za dječju kreativnost, imitaciju i izražavanje emocija.

Pored navedenih, sa djecom smo izrađivali i druge lutke za prste koje smo koristili za dramatizacije.

Slika 11. i 12. Lutke za dramatizacije

Film privlači predškolsku djecu, ali zahtijeva veliko naprezanje vida i koncentraciju pažnje. Da bi se što više ova umjetnost približila djeci, vrši se izbor filmova koji svojim sadržajem odgovaraju djeci ovog uzrasta, koji nijesu dugački i koji su prilagođeni osobinama dječjeg percipiranja.

Vaspitna uloga dramske i filmske umjetnosti je veoma velika. One pokazuju jednu pojavu ili događaj u dinamičnim radnjama pojedinih likova. Po svojoj prirodi filmska i dramska umjetnost predstavlja sintezu literature, slikarstva i muzike. Dekoracija, muzika, svjetlost i radnje kao značajno obilježje dramskog i filmskog spektakla privlače pažnju djeteta i pomažu mu da se očigledno prikaže jedan događaj (Zaporežec i Eljkonjin, 1972).

Doživaljavanje i razumijevanje ove umjetnosti pretpostavlja prethodnu pripremu mladih gledalaca. Napredna pedagoška praksa u ovom domenu vaspitnog rada otkrila je efekat prethodnog buđenja interesovanja za pojave koje se prikazuju u jednom komadu ili filmu. Uvodna riječ vaspitača nesumnjivo je neophodna za doživljavanje spektakla. Njen smisao je da obezbijedi psihološko stanje i raspoloženje, da oživi iskustva i znanja mladih gledalaca, te da usmjeri njihovu pažnju na ono što je najbitnije (Zaporežec i Eljkonjin, 1972). Takođe je značajno pripremiti djecu za analizu i ocjenjivanje gledanog komada. Na ovom nivou pedagog polazi od onog što je djecu najviše uzбудilo.

2.6. Sredstva masovne komunikacije i moralno vaspitanje

U predškolskom periodu stvaraju se osnove za formiranje odnosa ličnosti prema društvu, te osnove za razvijanje moralnih pojmova i ponašanja u skladu sa društvenim normama i moralnim vrijednostima. Proučavanja ponašanja i pojmova djeteta ukazuju da ono u prvim godinama ne raspolaže nikakvim moralnim pojmovima, niti gotovim oblicima društvenog ponašanja, iz čega se konstatuje da dijete u prvim godinama nije ni moralno, ni nemoralno. Ono tek treba da nauči ono što društvo u kome živi smatra dobrim i društveno pravilnim (Jacobsen & Forste, 2010).

S obzirom na to da je do danas najviše proučavan psihološki aspekt moralnog razvoja i da su utvrđeni izvjesni psihološki mehanizmi učenja moralnog ponašanja i socijalizacije, predškolska

pedagogija ih ne može mimoći. U tom smislu, posebno su značajni bihevioristički, kognitivistički i socio-psihološki pristupi ovom problemu.

Bihevioristička teorija socijalizacije, čiji su predstavnici Aronfreed, Bandura, Kanfer, Miler, Rau i drugi, tretira moralni razvoj kao razvoj spoljašnjeg ponašanja i afektivnog usaglašavanja, kao oblikovanje dječjeg ponašanja društvenim uslovljavanjem. Osnovni pokretači moralnog razvoja su izbjegavanje društvene kazne ili želja za nagradom, te su i osnovni načini uticaja na moralni razvoj djeteta razni podešeni oblici ponašanja kako roditelja, tako i medijskih sadržaja (Vučinić, 1986).

Kognitivistička teorija, čiji su predstavnici Žan Pijaže i Kolberg, izjednačava moralno suđenje sa akcijom. Za razliku od biheviorističkog pristupa, koji u moralnom razvoju zanemaruje saznavnu komponentu, ova teorija u osnovi moralnog razvoja vidi razvoj mišljenja, odnosno strukturu mišljenja i motiv prihvatanja, saopštavanja i samorealizacije, a ne biološke potrebe i strah od kazne (Vučinić, 1986).

Socio-psihološka istraživanja moralnog razvoja ukazuju na socijalizaciju kao važan faktor razvijanja društveno-moralnih odnosa i stavova. Predstavnici ove teorije Gudmen, Brofenbrenner i drugi, polaze s antropološkog aspekta, odnosno smatraju da ljudi i najrazvijenijih i najprimitivnijih kultura imaju iste osnovne potrebe, pa se problemi morala i moralnih vrijednosti analiziraju u terminima njihovih opštih društveno funkcionalnih ciljeva, jednakih za sve ljude.

Među brojnim socio-psihološkim analizama razvojnih etapa morala, u literaturi se ističe, kao najpotpunija Brofenbrennerova analiza moralnog suđenja i ponašanja, prema kojoj su prva tri stadijuma značajna za predškolski period.

U prvom stadijumu, koji se naziva samoorijentacijom, individua je prvenstveno motivisana impulsima samazadovoljenja, bez obzira na želje i očekivanja drugih.

Za drugi stadijum karakteristična je orijentacija prema autoritetima, odnosno individualno ponašanje se zasniva na moralnim standardima odraslih autoriteta. Ovo je stepen kada moralno suđenje i ponašanje određuju roditelji, vršnjaci i mediji, koji imaju značaja za zadovoljavanje afektivnih i društvenih potreba djeteta. Orijetacija prema autoritetima na ovom stepenu moralnog razvoja može da bude sukcesivna i simultana, što utiče na pojavu razlika u moralnim stavovima koje individue manifestuju u okviru ovog stadijuma (Vučinić, 1986).

Treći stepen moralnosti uslovljavaju mnogi društveni faktori: porodica, vršnjaci, mediji, koji će omogućiti razvijanje moralnih principa za akciju – na bazi kritičkog i apstraktnog mišljenja. Socijalna orijentacija u drugom stepenu može da se vodi brojnim društvenim odnosima, koji zahtijevaju da individua razvija autonomne principe kao vođstvo cijelog društveno-moralnog razvoja, a posebno između druge i treće etape, koja se dostiže u adolescenciji i periodu zrelosti.

Od stvaranja, ljudska bića su uvijek bila društveno povezana ili umrežena. Početkom 21. vijeka, javlja se nova era interneta, dijeljenja informacija, društvenih medija, koji su sada sve veći fenomen na internetu (O'Reilei, 2007). Društveni mediji se odnose na veb-lokacije i aplikacije koje omogućavaju korisnicima da kreiraju i dijele sadržaj ili učestvuju u društvenim mrežama (Markwei & Appiah, 2016). Odnosi se na interaktivne platforme za veb i mobilne telefone preko kojih pojedinci i zajednice dijele, kokreiraju i razmjenjuju informacije, ideje, fotografije ili video zapise u okviru virtuelne mreže.

Postojeća literatura sugerije neka od negativnih ponašanja korišćenja društvenih medija kao što su sajber maltretiranje, zavisnost od interneta, nepristojno oblačenje, seksualno uznemiravanje, izloženost nepristojnom sadržaju i gubitak svjetosti ljudskog života i susedstva (Sloviter, 2011).

VRSTE MEDIJA U ŽIVOTU DJECE PREDŠKOLSKOG UZRASTA

U dvadesetom vijeku pojavljuju se različiti oblici masovnih medija kojima komuniciranje među ljudima poprima masovni oblik. Iskustva i znanja se sa lakoćom prenose drugim ljudima, a dešavanja na jednom dijelu zemlje sa lakoćom prenose drugim ljudima, a dešavanja na jednom dijelu zemlje u istom (realnom) vremenu, postaju dostupna drugim ljudima širom planete (Nche, 2012). Putem medija roditelji mogu sticati saznanja o važnim informacija koje se tiču vaspitanja djece. Takođe, digitalni mediji predstavljaju jednu vrstu izazova za roditelje u procesu ostvarivanja roditeljske uloge (Pantić, 2021). Djeca su svakodnevno izložena

medijskim sadržajima. Možda se čini da je njihov uticaj neprimjetan, ali je izrazito snažan (Đuran, Koprinjak i Maček, 2019). Pravilno korišćenje medija ima pozitivan uticaj na vaspitanje djece, dok u suprotnom, medijski sadržaji mogu imati negativne efekte (Tolić, 2013).

Sredinom i krajem dvadesetog vijeka pojavila se informaciona tehnologija i Internet. Internet je omogućio da se znanje prenosi, ne samo sa generacije na generaciju, već da se, u realnom vremenu mogu prikupljati i razmjenjivati znanja i iskustva ljudi i organizacija širom svijeta. Ova mogućnost pružila je novu priliku za razvoj čovječanstva i predstavlja novu eru u njegovom razvoju, koju nazivamo informatičko doba. Mi smo njeni učesnici i svjedoci (Niculović i saradnici, 2012).

Logično je da svako ko se bavi djecom koja žive u savremenom, informatičkom dobu, mora imati barem najosnovnija znanja o medijima, informacionalnoj tehnologiji i Internetu i njihovoj upotrebi u vaspitno-obrazovnom procesu. Nove generacije vaspitača i učitelja u redovnom školovanju dobijaju odgovarajuća informatička znanja i znanja iz oblasti koju nazivamo obrazovna tehnologija.

Predrasude i strahovi od negativnih posljedica, očigledno još uvijek preovlađuju. Činjenica je da nedostaju i motivacija i svijest o neophodnosti korišćenja obrazovne tehnologije i razvoja medijske kulture djeteta.

U narednom tekstu, osvrnućemo se na one medije koji su najviše zastupljeni u životu djeteta predškolskog uzrasta.

2.6. Film

Prva filmska projekcija pored publikom održana je 1895. godine. Prvi veći zvučni film nastao je 1927. godine. Na taj način omogućeno je saznavanje o ljudima, predjelima i događajima koji su mogli biti snimljeni hiljadama kilometara daleko. Ali, i pored svog edukativnog karaktera, ubrzo se ispostavilo da se ovim putem mogu plasirati različiti komercijalizovani sadržaji i da su svi, a naročito djeca, izloženi scenama nasilje, pornografije, neprimjerenog ponašanja i sl.

Danas znamo da je odlazak u bioskope i gledanje odgovarajućih filmova, zabranjen za djecu koja nemaju „dovoljan broj godina”. Ne smijemo zaboraviti da postoji veliki broj, visoko-

komercijalnih, bioskopskih filmova, koji su prepuni agresivnih, i djeci neshvatljivih i neprimjerenih scena, a za koje ne postoje zabrane da ih ona gledaju. Da stvar bude alarmantnija, filmovi se prikazuju na televiziji. A koliko nas zaista prati i zna sta sve dijete gleda na televiziji? (Anđelković, 2008).

U nekim zemljama, a sada i na nekim domaćim TV kanalima, prije svakog filma, emituje se obavještenje da je film nepreporučljiv za gledaoce ispod određenog uzrasta. Tako smo, kao roditelji i vaspitači, upozoreni na sadržaj filma. O rezultatima ovakvog načina obavještanja roditelja i djece postoje inostrana istraživanja. Ono što se, na prvi pogled, može zaključiti je pokušaj da kod sasvim male djece razvijamo potrebu da slijede i poštuju preporuke koje im se prikazuju prije filma, jeste, mali korak ka zaštiti djece od neprimjerenih sadržaja na filmu (Anđelović, 2008).

2.7. Televizija

Prva javna demonstracija održana je 1926. godine. Godine 1929. napravljena je prva televizijska emisija (bez zvuka). Prvi prenos uživo odigrao se 1932. godine. Dvadesetak godina kasnije 1948-1950. televizor postaje popularan i počinje njegova masovnija upotreba. Ova tehnologija omogućila je prenošenje informacija i događaja koji se dešavaju u realnom vremenu. Mnogi su o televiziji, kada se pojavila, govorili da je ona najveći učitelj koji je svijet do tada video. U isto vrijeme postavljala su se pitanja o mogućim negativnim uticajima koje televizija može imati na ljude i djecu (De Lima & Castronuevo, 2016).

Televizija je i danas veoma popularna i na značajan način utiče na naše živote. Zabrinjavajuće je to što veliki broj ljudi i djece provodi veliki broj sati dnevno, mjesečno i godišnje gledajući televiziju.

2.8. Igre za konzole i kompjuterske igre

Igre za konzole i kompjuterske igre jesu načini na koji se, za igru, mogu koristiti televizor (uz dodatak konzole) i računar. Često se obje pomenute grupe igara svrstavaju u video-igre, čime se podrazumijeva da one za prikaz sadržaja koriste „video” ekran. S druge strane, kako su igre za konzole (PlayStation, Game-Boy i sl.) uglavnom uprošćeni računari, to neki autori, pod izrazom „kompjuterske igre” podrazumijevaju i igre na računaru i igre na konzolama.

Video i kompjuterske igre su zastupljene u dječjem vrtiću, toliko da predstavljaju dio kulture savremenog djeteta (Carnagey & Anderson, 2005).

2.9. Internet

Internet je svjetska računarska mreža koja povezuje ogroman broj računara. To je brz i efikasan način slanja i razmjene različitih informacija širom svijeta, to je medij koji u sebi efikasno može da sublimiše sve druge. Kao što već znamo, pojava Interneta izazvala je pravu revoluciju u napretku ljudskog društva.

Zahvaljujući Internetu svijet je postao „globalno selo“ u kojem su različiti podaci pristupačni svima i u kojem ljudi sa različitih kontinenata mogu brzo i efikasno komunicirati. Na taj način Internet je pružio izvanredne mogućnosti za razvoj čovječanstva jer, koristeći resurse čitavog svijeta, možemo učiti, planirati i poslovati. Već duže vremena intenzivno se razvija oblast koju možemo zvati „učenje preko Interneta“, tako da danas postoje i kod nas mnogobrojni kursevi, čak i škole koje se mogu završiti na ovaj način (Anderson & Warburton, 2012).

Postoje različite podjele medija. Jedna od njih je prema osnovnim oblicima i karakteristikama komunikacije. Gledano po ovim mjerilima medije možemo podijeliti u dvije grupe: mediji koji promovisu komunikaciju „pojedinač-pojedincu“ i oni koji su upućeni većem broju ljudi (masovna komunikacija). Obje grupe je moguće podijeliti u dvije podgrupe: one čiju komunikaciju karakteriše jednosmjernost i one koje podrazumijevaju uzajamnost komunikacije (Anderson & Warburton, 2012).

II ISTRAŽIVAČKI DIO

1.1. Problem i predmet istraživanja

Radio, televizija (TV), filmovi, video-igrice, mobilni telefoni i kompjuterske mreže preuzeli su centralnu ulogu u svakodnevnom životu djece. Mediji su pokazali potencijalno duboke efekte, kako pozitivne, tako i negativne, na kognitivni, društveni i emocionalni razvoj djece. S obzirom na sve veću izloženost djece uzrasta sredstvima masovne komunikacije, odlučili smo da se bavimo istraživanjem značaja i uticaja sredstava masovne komunikacije na djecu predškolskog uzrasta.

Istraživanje ima svoj naučni i didaktički značaj. Ovim radom želimo da naglasimo vaspitni značaj i uticaj sredstava masovne komunikacije na djecu predškolskog uzrasta. Identifikovaćemo potencijalne pozitivne i negativne efekte sredstava masovne komunikacije na vaspitanje djece predškolskog uzrasta.

U radu ćemo se baviti sagledavanjem iskustvenih stavova vaspitača i roditelja prema vaspitnom značaju i uticaju sredstava masovne komunikacije na djecu predškolskog uzrasta. Značajno je sagledati stavove i roditelja i vaspitača u cilju detaljnijeg istraživanja problematike.

Problem istraživanja su nedovoljno proučeni iskustveni stavovi roditelja i vaspitača prema značaju i uticaju sredstava masovne komunikacije na djecu predškolskog uzrasta.

Predmet našeg istraživanja su iskustveni stavovi roditelja i vaspitača prema značaju i uticaju sredstava masovne komunikacije na djecu predškolskog uzrasta.

1.2. Cilj i zadaci istraživanja

Cilj istraživanja glasi: Utvrditi mišljenje vaspitača i roditelja o vaspitnom značaju i uticaju sredstava masovne komunikacije na djecu predškolskog uzrasta.

Istraživački zadaci:

- Utvrditi mišljenje roditelja i vaspitača o vaspitnom značaju i uticaju televizije na djecu predškolskog uzrasta.
- Utvrditi mišljenje roditelja i vaspitača o vaspitnom značaju i uticaju interneta na djecu predškolskog uzrasta.
- Utvrditi mišljenje roditelja i vaspitača o vaspitnom značaju i uticaju reklama različitih sadržaja na djecu predškolskog uzrasta.
- Utvrditi vaspitni značaj i uticaj štampe kao sredstva masovne komunikacije na djecu predškolskog uzrasta.

1.3. Istraživačke hipoteze

Na osnovu cilja istraživanja, glavnu hipotezu možemo formulisati na sljedeći način: Pretpostavlja se da roditelji i vaspitači imaju pozitivno mišljenje o vaspitnom značaju i uticaju sredstva masovne komunikacije na djecu predškolskog uzrasta.

Podhipoteze:

- Pretpostavlja se da adekvatno izabrani i razvojno prilagođeni televizijski sadržaji imaju pozitivan vaspitni značaj i uticaj na djecu predškolskog uzrasta.
- Pretpostavlja se da pravilan izbor edukativnih sadržaja dostupnih na internetu ima pozitivan vaspitni značaj i uticaj na djecu predškolskog uzrasta.
- Pretpostavlja se da adekvatna izloženost djece razvojno-edukativnim reklamama različitih sadržaja ima pozitivan vaspitni značaj i uticaj na djecu predškolskog uzrasta.
- Pretpostavlja se da pravilan izbor sadržaja iz štampe ima pozitivan vaspitni značaj i uticaj na djecu predškolskog uzrasta.

1.4. Metode, tehnike i instrumenti istraživanja

U istraživanju smo primijenili metodu teorijske analize u kontekstu razmatranja vaspitnog značaja i uticaja sredstva masovne komunikacije na djecu predškolskog uzrasta. Deskriptivno-analitičkom metodom izvršilo se sagledavanje mišljenja roditelja i vaspitača prema vaspitnom

značaju i uticaju sredstava masovne komunikacije na djecu predškolskog uzrasta. U istraživanju smo koristili anketni upitnik, i to na uzorku od 110 vaspitača i 110 roditelja i focus-grupe (po tri grupe od po 10 ispitanika).

1.5. Uzorak ispitanika

U istraživanju smo primijenili sljedeće istraživačke instrumente: anketni upitnik i grupni intervju (focus-grupe) za roditelje i vaspitače. Istraživanje smo realizovati na uzorku od 110 vaspitača i 110 roditelja djece predškolskog uzrasta iz sve tri crnogorske regije.

Tabela 1. Struktura uzorka

Mjesto	JPU	Broj vaspitača	Broj roditelja
Bijelo Polje	„Dušo Basekić”	44	51
Podgorica	„Đina Vrbica”	30	34
Nikšić	„Dragan Kovačević”	36	25

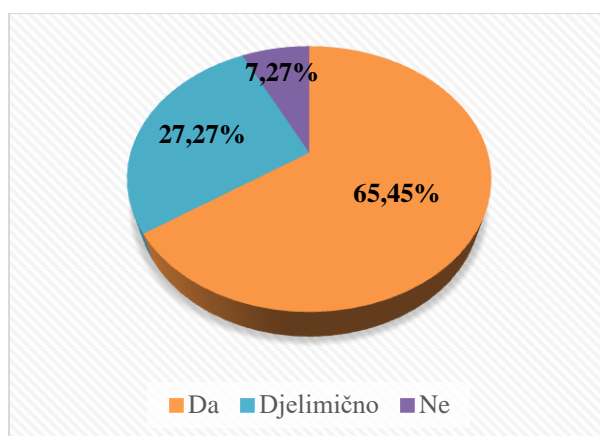
2. INTERPRETACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

U okviru ovog dijela rada biće prikazani rezultati dobijeni ispitivanjem vaspitača i roditelja. U prvom dijelu prikazaćemo rezultate dobijene anketiranjem ispitanika.

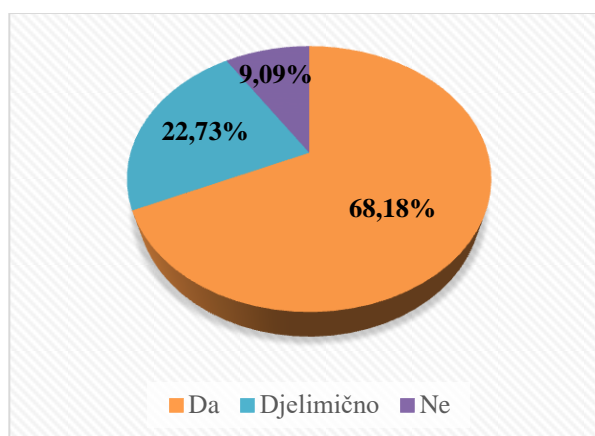
2.1. Rezultati dobijeni anketiranjem ispitanika

- Da li djeca pokazuju interesovanje za sredstva masovne komunikacije?

Grafikon 1. Vaspitači

Grafikon 2. Roditelji

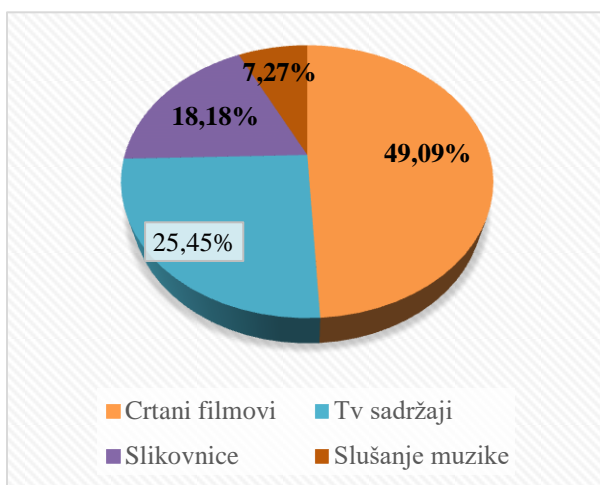

U grafikonu 1 i 2 prikazani su odgovori vaspitača i roditelja na prvo pitanje. Po mišljenjima obje grupe ispitanika, djeca pokazuju interesovanje za sredstva masovne komunikacije. Ukupno 65,45% vaspitača smatra da djeca predškolskog uzrasta pokazuju interesovanje za sredstva masovne komunikacije. Od ukupnog broja anketiranih roditelja 68,18% smatra da djeca predškolskog uzrasta pokazuju interesovanje za sredstva masovne komunikacije.

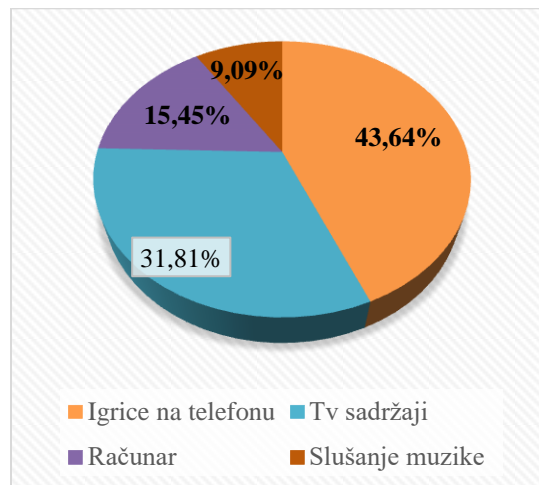
Na osnovu odgovora ispitanika, možemo konstatovati da djeca predškolskog uzrasta pokazuju interesovanje za sredstva masovne komunikacije, što smo mogli i očekivati.

- Za koja sredstva masovne komunikacije djeca pokazuju najveće interesovanje?

Grafikon 3. Vaspitači

Grafikon 4. Roditelji

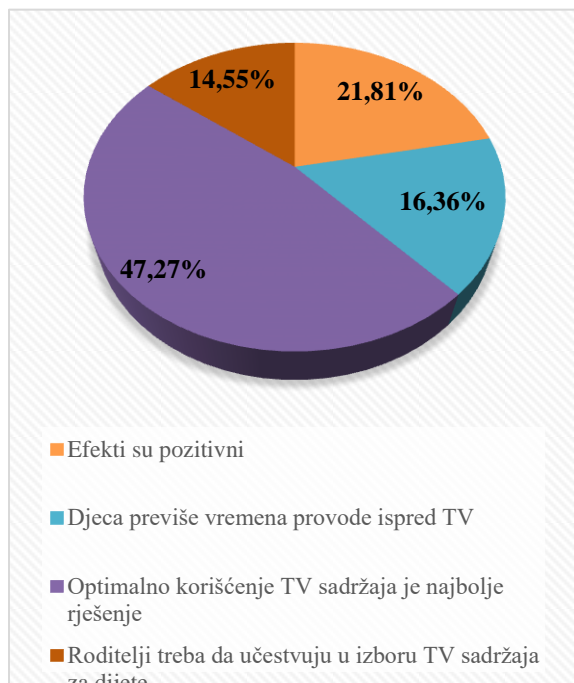

Dobijeni rezultati pokazuju da najveći procenat anketiranih vaspitača (49,09%) ističe da djeca predškolskog uzrasta najveće interesovanje pokazuju za crtane filmove u vrtiću. Kada su u pitanju odgovori roditelja, zapažamo da oni percipiraju da djeca najveće interesovanje pokazuju za igrice na telefonu. Po mišljenjima vaspitača i roditelja djeca predškolskog uzrasta pokazuju interesovanje za televizijske sadržaje.

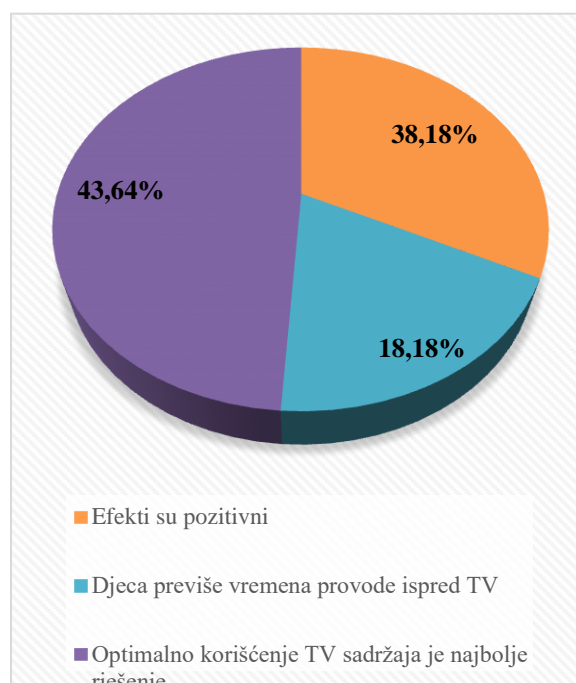
Mišljenja smo da kvalitetno izabrani TV sadržaji mogu imati značajnu ulogu u vaspitanju djece. Roditelji sa djecom treba da se dogovaraju o sadržajima koje će zajedno gledati. Primjena crtanih filmova u vrtićima se praktikuje obično poslije metodičke obrade nekog teksta, te omogućava djeci vizuelni prikaz radnji.

- Kakvi su, po vašem mišljenju efekti televizije na razvoj djece predškolskog uzrasta?

Grafikon 5. Vaspitači

Grafikon 6. Roditelji

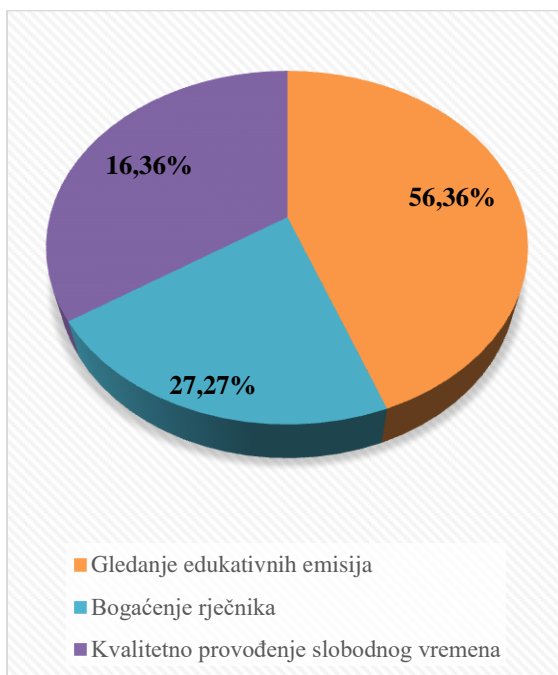
Dobijeni rezultati pokazuju da 21,81% vaspitača smatra da su efekti televizije na razvoj djece predškolskog uzrasta pozitivni. Ukupno 16,36% vaspitača smatra da djece provode previše vremena ispred TV. Najveći broj vaspitača (47,27%) ističe da je optimalno korišćenje TV sadržaja najbolje rješenje, dok 21,81% vaspitača navodi da roditelji treba da učestvuju u izboru TV sadržaja za dijete.

Uvidom u rezultate dobijene anketiranjem roditelja, zapažamo da najveći broj njih smatra da je optimalno korišćenje TV sadržaja najbolje rješenje.

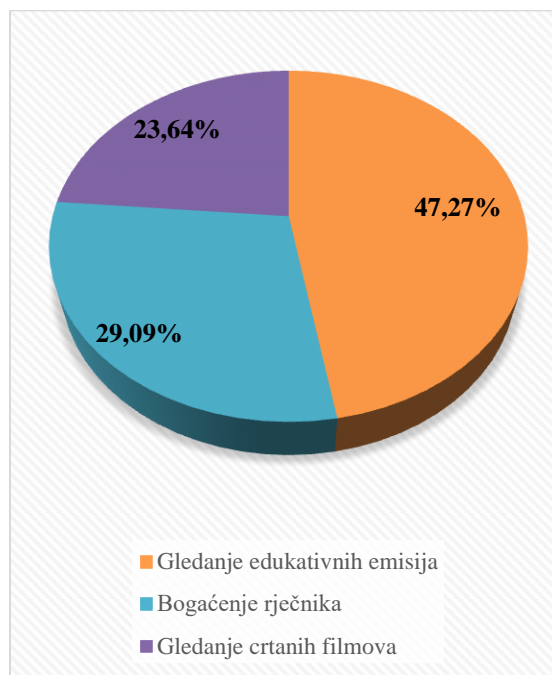
Na osnovu dobijenih rezultata, konstatujemo da je neophodno da roditelji za dijete izaberu one TV sadržaje koji su razvojno najpodsticajniji.

- Koji su pozitivni efekti televizijskih sadržaja na vaspitanja djece predškolskog uzrasta?

Grafikon 7. Vaspitači

Grafikon 8. Roditelji

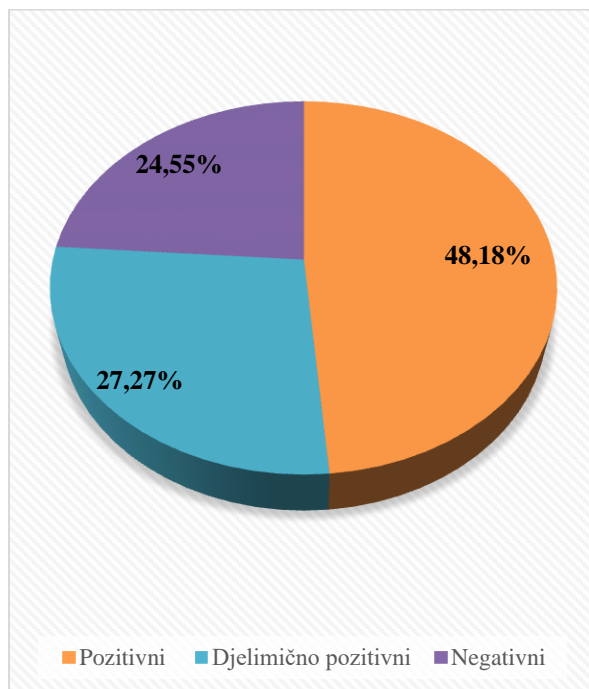

Rezultati pokazuju da 56,36% vaspitača navodi da je značajno da djeca gledaju edukativne emisije na televiziji. Ukupno 27,27% vaspitača smatra da televizija ima pozitivan efekat na bogaćenje rječnika djece. Da je televizija značajna za kvalitetno provođenje slobodnog vremena, smatra 16,36% vaspitača.

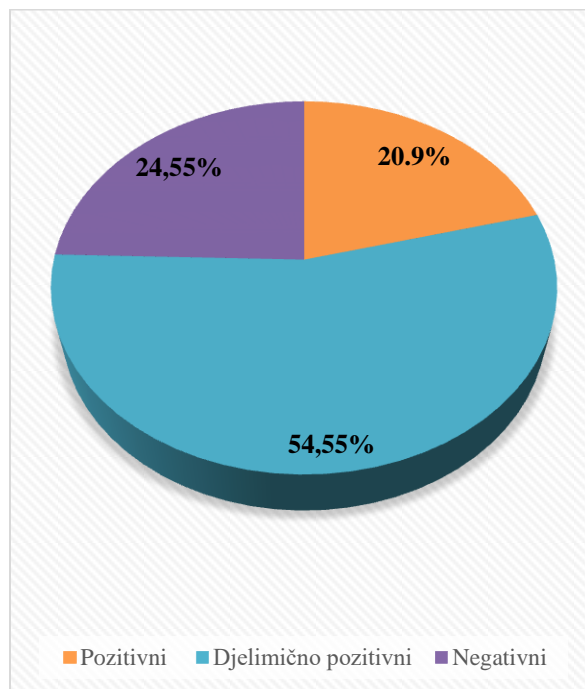
Uvidom u dobijene rezultate anketiranjem roditelja, uviđamo da 42,27% roditelja navodi da je televizija značajna za gledanje edukativnih emisija. Da je televizija značajna za bogaćenje rječnika, navodi 29,09% roditelja. Ukupno 23,64% roditelja ističe da je televizija značajna za gledanje crtanih filmova.

- Kakav je, po vašem mišljenju, uticaj sadržaja koji se plasiraju na internetu na vaspitanje djece?

Grafikon 9. Vaspitači

Grafikon 10. Roditelji

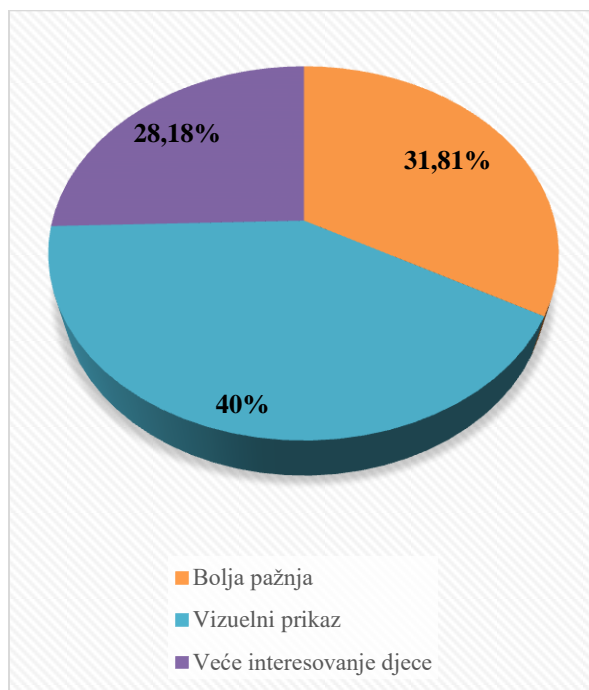

Rezultati pokazuju da 48,18% vaspitača navodi da su pozitivni efekti sadržaja koji se plasiraju na internet na vaspitanja djece. Ukupno 27,27% vaspitača navodi da su djelimično pozitivni efekti sadržaja koji se plasiraju na internetu za vaspitanja djece. Da su efekti interneta negativni, smatra 24,55% vaspitača.

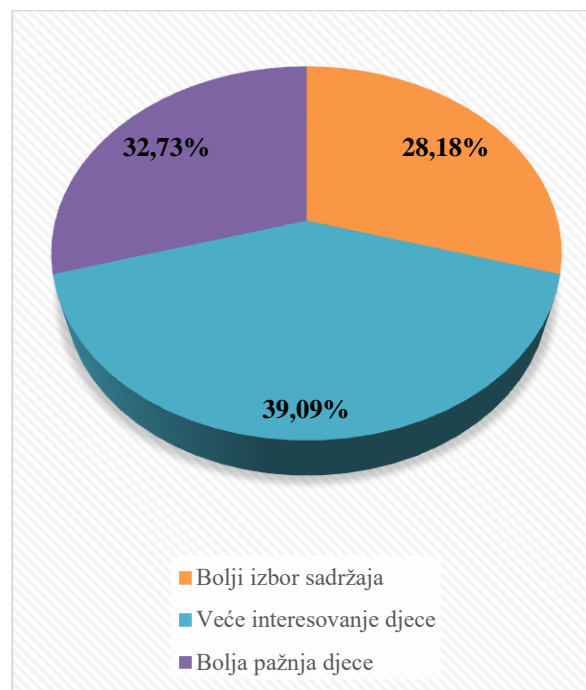
Za razliku od vaspitača, značajno manji procenat roditelja (20,9%) smatra da su pozitivni efekti interneta na vaspitanja djece. Da su efekti interneta djelimično pozitivni, smatra 54,55% roditelja. Ukupno 24,55% roditelja smatra da su efekti interneta negativni na vaspitanja djece.

- Koji su pozitivni efekti sadržaja dostupnih na internet na vaspitanja djece?

Grafikon 11. Vaspitači

Grafikon 12. Roditelji

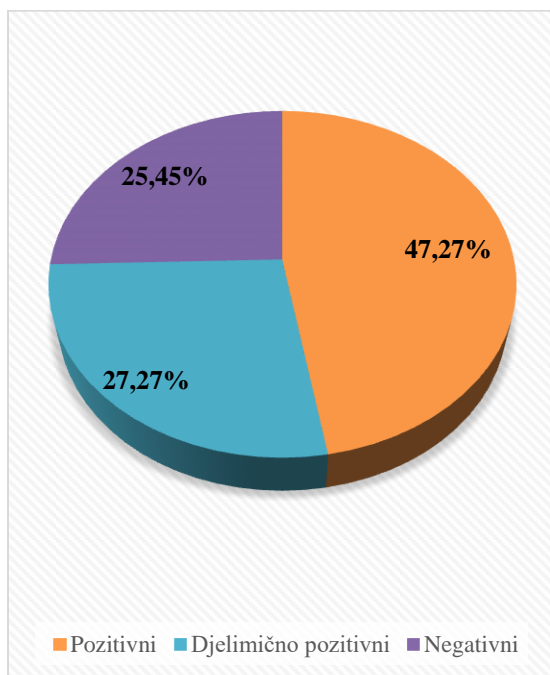

Dobijeni rezultati pokazuju da 31,81% vaspitača smatra da sadržaji koji se plasiraju na internetu imaju pozitivan uticaj na dječju pažnju. Ukupno 40% vaspitača smatra da sadržaji na internetu omogućavaju bolji vizuelni prikaz. Najmanji procenat vaspitača (28,18%) ističe da sadržaji koji su dostupni na internetu bude veće interesovanje kod djece.

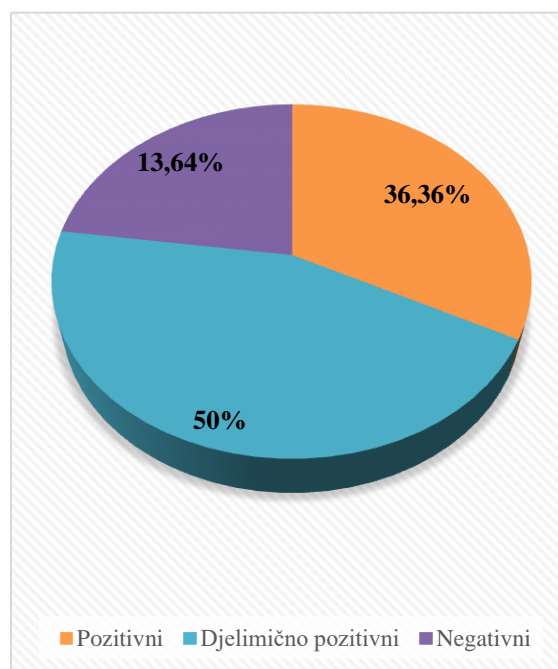
Uvidom u rezultate dobijene anketiranjem roditelja, pokazuju da 28,18% roditelja smatra da su na internetu dostupniji sadržaji. Ukupno 39,09% roditelja smatra da sadržaji na internetu podstiču dječje interesovanje, a 32,73% roditelja ističe da je dječja pažnja bolja ukoliko gledaju sadržaje koji se plasiraju na internetu.

- Kakav je, po vašem mišljenju, uticaj reklama na djecu predškolskog uzrasta?

Grafikon 13. Vaspitači

Grafikon 14. Roditelji

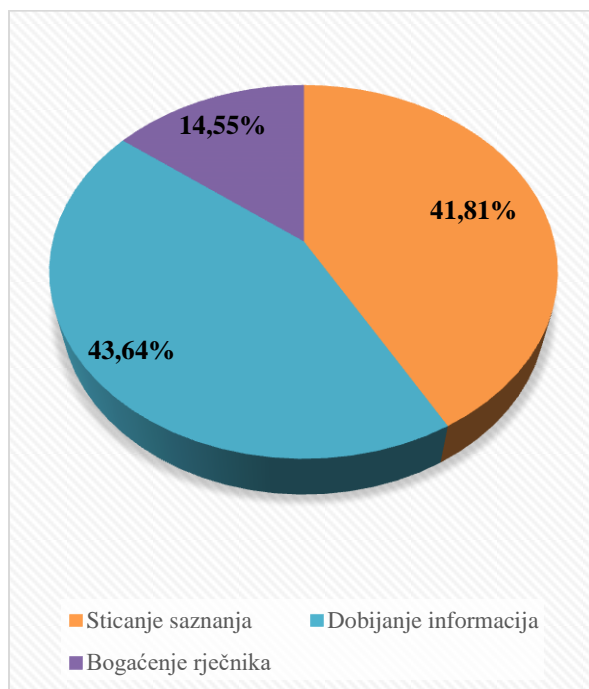

Rezultati pokazuju da 47,27% vaspitača smatra da reklame imaju pozitivan uticaj na djecu predškolskog uzrasta. Ukupno 27,27% vaspitača navodi da su efekti reklama na vaspitanje djece predškolskog uzrasta djelimično pozitivni. Da su negativni efekti reklama na djecu predškolskog uzrasta, smatra 25,45% vaspitača.

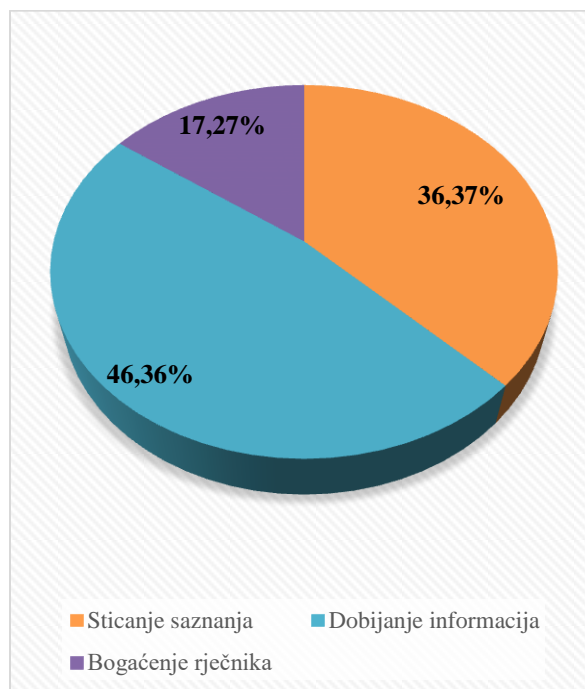
Uvidom u rezultate dobijene anketiranjem roditelja, zapažamo da 36,36% roditelja smatra da su pozitivni efekti reklama na djecu predškolskog uzrasta. Najveći broj roditelja (50%) smatra da su djelimično pozitivni efekti reklama na djecu predškolskog uzrasta. Svega 13,64% roditelja ističe da su negativni efekti reklama na djecu predškolskog uzrasta.

- Koji su pozitivni efekti reklama na proces vaspitanja djece predškolskog uzrasta?

Grafikon 15. Vaspitači

Grafikon 16. Roditelji

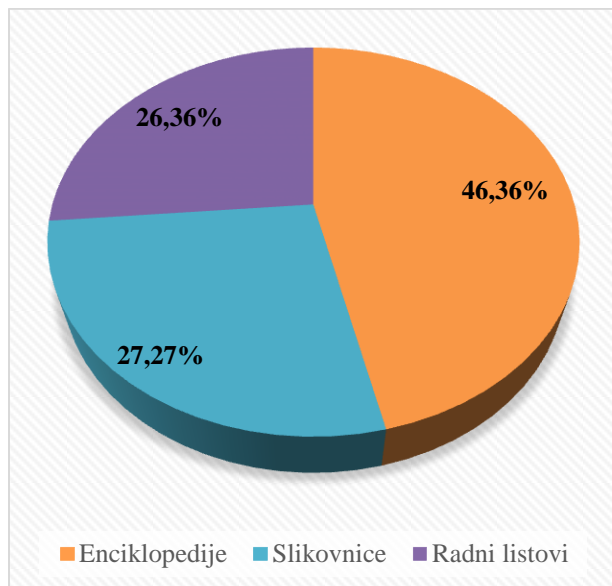

Dobijeni rezultati pokazuju da 41,81% vaspitača navodi da su pozitivni efekti reklama sticanje saznanja kod djece predškolskog uzrasta. Ukupno 43,64% vaspitača smatra da su pozitivni efekti reklama dobijanje informacija. Da su reklame značajne za bogaćenje rječnika smatra 14,55% vaspitača.

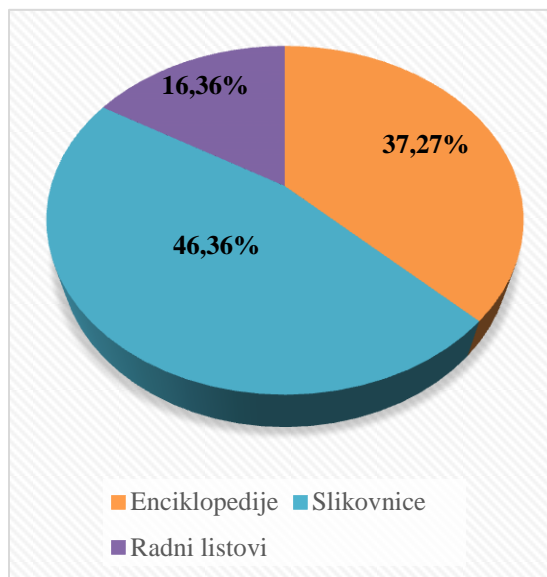
Uvidom u rezultate dobijene anketiranjem roditelja, zapažamo da su reklame značajne za sticanje saznanja. Najveći broj anketiranih roditelja (46,36%) navodi da su reklame značajne za dobijanje informacija. Najmanji broj roditelja (17,27%) navodi da su reklame značajne za bogaćenje rječnika.

- Koje stampane medije najčešće koristite u radu sa djecom?

Grafikon 17. Vaspitači

Grafikon 18. Roditelji

Dobijeni rezultati pokazuju da 46,36% vaspitača najviše od štampanih medija u radu sa djecom koriste enciklopedije. Ukupno 27,27% vaspitača koristi slikovnice, a 26,36% radne listove.

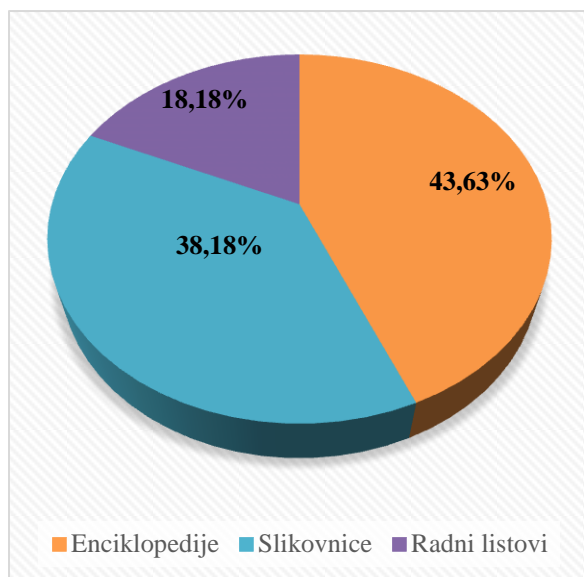
Kada su u pitanju odgovori roditelja, zapažamo da njih 37,27% u radu sa djecom najviše koriste enciklopedije, 46,36% slikovnice, a 16,36% radne listove.

Na osnovu dobijenih rezultata, može se konstatovati da vaspitači u vrtićima više koriste enciklopedije i radne listove kao štampane medije u odnosu na roditelje. Roditelji više od vaspitača u radu sa djecom koriste slikovnice.

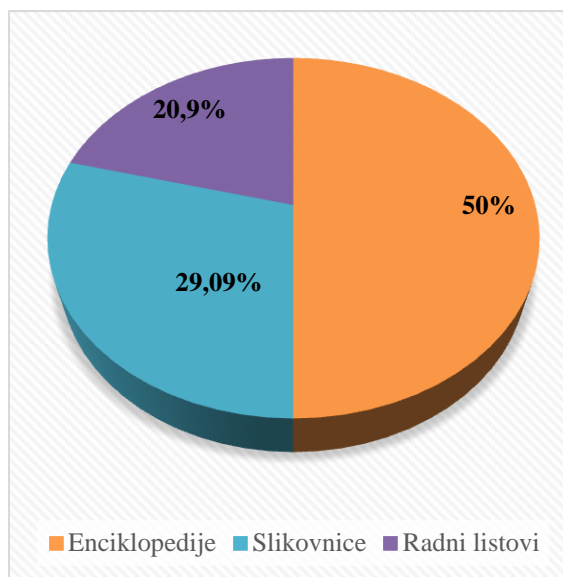
Enciklopedije, slikovnice i radni listovi omogućavaju djeci da putem slika uče o raznim pojavama i događajima iz svakodnevnog života. Mnoge slikovnice imaju pozitivne efekte na razvijanje predčitačkih vještina, koje su značajan preduslov kasnijeg usvajanja čitanja i pisanja.

- Za koje štampane medije djeca pokazuju najveći stepen interesovanja?

Grafikon 19. Vaspitači

Grafikon 20. Roditelji

U grafikonu 19 je prikazano da 43,63% vaspitača navodi da su djeca predškolskog uzrasta najviše zainteresovana za enciklopedije. Ukupno 38,18% vaspitača ističe da su djeca najviše zainteresovana za slikovnice. Da su djeca zainteresovana za radne listove smatra 18,18% vaspitača.

Kada su u pitanju odgovori roditelja, 50% njih smatra da su djeca najviše zainteresovana za enciklopedije, 29,09% za slikovnice, a 20,9% za radne listove.

2.2. Rezultati dobijeni intervjuisanjem vaspitača i roditelja

Istraživanje smo realizovali sa tri focus-grupe vaspitača i tri focus-grupe roditelja. Rezultati do kojim smo došli pokazuju da adekvatno izabrani TV sadržaji imaju pozitivne efekte na vaspitanja djece predškolskog uzrasta.

- **Uticaj televizijskih sadržaja na vaspitanja djece predškolskog uzrasta**

Dobijene rezultate smo sumirali i izdvojili one odgovore koji su bili najdominantniji od strane najvećeg broja ispitanika.

O tome koje TV sadržaje vaspitači najčešće primjenjuju, vaspitači navode sljedeće:

- U radu sa djecom najčešće primjenjujemo crtane filmove. Crtane filmove obično primjenjujemo poslije metodičke obrade određene priče. Vaspitno-obrazovna praksa je pokazala da djeca vole i pokazuju interesovanje za crtane filmove.
- Slažemo se sa kolegincima, djeca vole crtane filmove, ali pored njih pokazuju interesovanje za dokumentarne emisije o životinjama.
- Sva djeca vole da gledaju TV sadržaje, samo je izuzetno važno da im mi i roditelji pomognemo u izboru. Ne treba ni pretjerivati sa TV sadržajima.

Roditelji o istom pitanju navode sljedeće:

- Često sa djecom gledamo zanimljive crtane filmove, kao i razne edukativne emisije. Djeci ograničavamo vrijeme koje provodi ispred TV.
- Sa djecom gledamo muzičke emisije, dokumentarne emisije i slične sadržaje.
- Na TV postoji relativno mali broj sadržaja koji su prilagođeni djeci predškolskog uzrasta. Većina sadržaja djeca ne treba da gledaju, pa moramo biti stalno na oprezu.
- Trudimo se da izaberemo sadržaje koji odgovaraju djeci, da ih zajedno komentarišemo.
- Često su to kvizovi za djecu, sadržaji koji su prilagođeni djeci.

Na osnovu dobijenih rezultata, možemo konstatovati da od svih sadržaja koji se plasiraju putem televizije djeca gledaju crtane filmove, kao i druge edukativne emisije. Roditelji djeci apostrofiraju da na televiziji ima veliki broj sadržaja koji nijesu prilagođeni djeci, te da se mora biti veoma oprezan u izboru sadržaja.

U vrtiću djeca najčešće gledaju crtane filmove, te pokazuju interesovanje za iste. Smatramo da je važno da vaspitači na adekvatan način izvrše izbor onih crtanih filmova koji su razvojno podsticajni.

Sa vaspitačima i roditeljima smo razgovarali o tome koji televizijski sadržaji imaju pozitivan značaj i uticaj na djecu predškolskog uzrasta. Na osnovu odgovora ispitanika, dolazimo do saznanja da pravilno izabrani i razvojno prilagođeni sadržaji imaju pozitivan vaspitni značaj i uticaj na dijete predškolskog uzrasta. O ovom pitanju, vaspitači su naveli sljedeće:

- Smatramo da je važno da TV sadržaji budu prilagođeni djeci predškolskog uzrasta. Često čujemo da djeca treba da borave na svježem vazduhu, umjesto da gledaju TV sadržaje. Djeci treba i jedno i drugo.
- Značajno je da roditelji imaju kontrolu nad situacijom, odnosno da vide šta je to potrebno njihovom djetetu. Slažemo se sa kolegicom da je TV sadržaji imaju pozitivne efekte, samo ukoliko su pravilno izabrani i dozirani.
- Mi u vrtiću često sa djecom gledamo crtane filmove, poslije obrade bajke. Djeci je to zanimljivo.
- Slažem se sa kolegicom, djeca poslije odgledanog crtanog filma istoimene bajke, bolje prepričavaju.
- Dobro je da djeca gledaju edukativne emisije o životinjama. Mi često to praktikujemo u vaspitno-obrazovnom radu.
- Djetetu je potrebno sve za zdravo odrastanje, a ne samo priroda, kako to možemo često čuti. Mi sa djecom šetamo, boravimo u prirodi, ali takođe omogućavamo djetetu da gleda zanimljive emisije i crtane filmove u vrtiću.

Roditelji ističu sljedeće:

- Djeca imaju mogućnost da na TV vide i nauče zanimljive stvari. Samo je jako važno voditi računa šta djeca gledaju. Roditelji, jednostavno, moraju znati šta njihova djeca gledaju. Ako se izaberu adekvatni sadržaji, oni svakako mogu imati pozitivan uticaj na vaspitanja djece.
- Sa djecom zajedno biramo zanimljive emisije na TV, koje imaju pozitivne efekte na njihov cjelokupni razvoj.
- Ima više sadržaja koji su edukativni, samo treba imati mjeru. Kada je u pitanju slobodno vrijeme, djeca vole i da se igraju u parku ili igralištu. Ipak, treba vidjeti koje sadržaje na TV djeca treba da prate i izbjegavati one koji su puni nasilja.
- Slažem se. Na TV-u ima puno scena agresivnosti i nasilja. Međutim, nije sve tako loše. Ukoliko se sa djecom izaberu sadržaji, oni mogu biti razvojno podsticajni.

Dakle, važno je da vaspitači u vrtiću, a roditelji kod kuće, izvrše pravilan izbor sadržaja koji se plasiraju na TV-u. Po mišljenjima vaspitača i roditelja, na TV-u imamo zanimljive sadržaje, ali je važno da se oni pravilno biraju i doziraju. Sadržaje koji su puni nasilja i agresivnosti treba izbjegavati, a upražnjavati one koje imaju pozitivan vaspitni uticaj. Dijete predškolskog uzrasta ne može samo da izabere adekvatne sadržaje, njegovu pažnju često privlače sadržaji koji nisu razvojno primjereni, pa im je zato u tom procesu potrebna pomoć vaspitača i roditelja.

Na pitanje koliko često i u kojim situacijama vaspitači primjenjuju TV sadržaje u vrtiću, vaspitači su naveli sljedeće:

- TV sadržaje primjenjujemo kada obrađujemo određenu mjesečnu ili nedjeljnu temu. Poslije obrade bajke, sa djecom gledamo crtani film. Pokazalo se da djeca bolje razumiju sadržaj bajke poslije odgledanog crtanog filma.
- Da, slažem se sa koleginicama. I ja u radu primjenjujem crtane filmove, ali i druge edukativne emisije. Djeci su zanimljive dokumentarne emisije o životinjama.
- Ne gledamo često TV sadržaje, jedino kada obrađujemo neku temu, za koju smatramo da je važno da djeca odgledaju neki sličan sadržaj.

O ovom pitanju roditelji su naveli sljedeće:

- Kada imamo slobodnog vremena, zajedno sa djecom pogledamo neku zanimljivu emisiju na TV. Djeca vole kada sa njima zajedno gledamo TV.
- Uveče, pred spavanje djeca gledaju crtane filmove. Vodim računa o njihovom sadržaju.
- Često djeca gledaju TV sadržaje. Mnogo toga mogu djeca sa nauče dok gledaju TV sadržaje.
- Ponekad, uglavnom volimo da izađemo vani. Gledanje previše TV sadržaja šteti djeci. Mnogo je bolje vrijeme iskoristiti za igre na otvorenom.

Na osnovu dobijenih rezultata, možemo konstatovati da djeca često gledaju TV sadržaje. U vrtiću su to obično crtani filmovi ili dokumentarne emisije o životinjama. Roditelji naglašavaju da djeca mogu mnogo toga da nauče gledanjem TV sadržaja, ali da treba voditi računa šta djeca gledaju.

Mišljenja smo da je značajno da roditelji i vaspitači izaberu one TV sadržaje koji su razvojno prilagođeni i koji imaju pozitivan uticaj na proces vaspitanja. Djeci predškolskog uzrasta su potrebna iskustva. Značajan uslov za izgrađivanje bogate slike svijeta kod djece je da iskustva budu dovoljno brojna, kao i da se do izvjesne mjere ponavljaju. Jedno iskustvo, bez obzira koliko

uspješno, nije dovoljno da se izgradi pouzdan pojam. Dijete mora da ima mnogo prilaza iz mnogo uglova, prije nego što se pojam donekle ustali.

- **Vaspitni uticaj i značaj sadržaja dostupnih na internetu za djecu predškolskog uzrasta**

Sa vaspitačima i roditeljima smo razgovarali o vaspitnom značaju i uticaju sadržaja dostupnih na internetu. Na osnovu dobijenih rezultata, možemo konstatovati da su na internetu zastupljeni i neki sadržaji koji nijesu prilagođeni prirodi djeteta predškolskog uzrasta, te da iste vaspitači, a posebno roditelji, izbjegavaju.

O tome koliko često primjenjuju sadržaje dostupne na internetu u radu sa djecom predškolskog uzrasta, vaspitači su naveli sljedeće:

- Rijetko kada, nedostaje nam tehnologija. Mnogi sadržaji su dostupni na internetu i bilo bi zanimljivo kada bi neke od njih mogli da koristimo u radu sa djecom.
- Često kolegice i ja donesemo svoje računare za potrebe realizacije određenih vaspitno-obrazovnih aktivnosti.
- Ponekad koristimo internet, obično za slušanje muzičkih kompozicija.
- Ne posjedujemo tehnologiju u vrtiću, obično donesemo svoju opremu.

Roditelji su naveli sljedeće:

- Sa djecom gledamo zanimljive sadržaje na internetu, slušamo muzičke kompozicije. Djeca često vole da igraju igrice, ali mi im ograničavamo vrijeme za to.
- Kada mi biramo sadržaje, trudimo se da oni budu edukativni, a kada djeca sama biraju sadržaje, obično su to neprimjereni sadržaji, pa moramo biti na oprezu.
- Vodimo računa da djeca ne uzimaju telefon i samostalno traže sadržaje.
- Ne bih se složio da tim da su svi sadržaji na internetu neprimjereni, kako se to često govori. Ima na internetu sadržaja koji su veoma edukativni, samo je važno da odrasla osoba to proprati.

Dobijeni rezultati pokazuju da vaspitači koji izvode vaspitno-obrazovni rad u predškolskim ustanovama navode da ne posjeduju tehnologiju, koja bi im omogućila primjenu interneta. Ipak, pojedini vaspitači za potrebe realizacije određenih vaspitno-obrazovnih aktivnosti koriste svoju tehnologiju. Roditelji smatraju da na internetu ima zanimljivih sadržaja za djecu, ali da je važno da prate koje sadržaje dijete gleda.

Mišljenja smo da na internetu ima zanimljivih sadržaja, koje djeca mogu gledati, ali uz nadzor odrasle osobe. Mogućnost transfera znanja zavisi ne samo od sadržaja koji se prenose djeci i načina na koji se to čini, već i od stepena razvijenosti same djece. Ukoliko su kod njih bolje izgrađena sredstva za reprezentovanje i simbolizovanje iskustva, ona će biti slobodnija od situacije u kojoj se aktuelno nalaze, a činjenice koje su upoznala od konteksta u kojoj su se prvobitno nalazile.

Sa ispitanicima smo razgovarali kako internet sadržaji utiču na vaspitanje djece. Na osnovu diskusije, došli smo do saznanja da pravilan izbor sadržaja koji se plasiraju na internetu, ima pozitivan vaspitni značaj i uticaj na djecu predškolskog uzrasta.

O tome kakav je uticaj sadržaja koji su dostupni na internetu na vaspitanje djece predškolskog uzrasta, vaspitači su naveli sljedeće:

- Zavisi šta djeca gledaju. Nažalost, svjedoci smo da danas na internetu ima veliki broj sadržaja koji nijesu prilagođeni djeci, te da ih djeca rado gledaju.
- Slažem se sa koleginicama, ali moramo priznati da na internetu dostupni sadržaji koji imaju pozitivan uticaj na vaspitanje djece. To su, između ostalog igre, koje imaju povoljne efekte na razvoj kognitivnih sposobnosti. Imaju zanimljivi kvizovi za djecu, koje djeca vrlo rado igraju. Posebno je važno da odrasla osoba vodi računa o tome koje dijete igra na internetu.
- Uticaj interneta na vaspitanje djece je veliki, pod uslovom da dijete upražnjava one sadržaje koji su stimulativni.
- Prilikom izbora i organizacije određenih sadržaja na internetu koji se nude djeci ne treba precjenjivati njihovu vrijednost samih po sebi, niti pretpostaviti da će samo dovođenje u dodir sa njima biti dovoljno da se na najbolji način iskoriste u razvojne svrhe.
- U potpunosti se slažem sa kolegicom. Ipak, treba naglasiti da ni najbolja vaspitno-obrazovna sredstva ne mogu zamijeniti ulogu odraslog, niti ih treba posmatrati izolovano od čitavog vaspitnog postupka.

O uticaju sadržaja koji su dostupni na internetu, roditelji su naveli sljedeće:

- Sadržaji koji su dostupni na internetu mogu pomoći djeci da steknu relativno korisna iskustva. Ipak, s druge strane, mi kao roditelji smo dužni da pratimo šta nam dijete gleda.
- Važno je da pravilno izaberemo sadržaje koje će dijete gledati. Nije dobro dati djetetu telefon i time mu omogućiti da samostalno bira sadržaje. Dijete ne može znati šta je za njega najbolje. Zato smo mi roditelji tu, da mu pomognemo.
- Smatramo da dijete predškolskog uzrasta treba da boravi više u prirodi. Danas je previše digitalizacije. Djecu sadržaji na internetu samo sputavaju u razvoju.

- Ne bih se složio da internet loše utiče na vaspitanje djece, nego roditelji ne vrše pravilan izbor sadržaja.

Na osnovu dobijenih rezultata, možemo konstatovati da sadržaji koji se plasiraju na internetu, mogu imati pozitivan uticaj na vaspitanje djece, pod uslovom da se biraju kvalitetni sadržaji. Djetetu predškolskog uzrasta treba pružiti što raznovrsnije aktivnosti, kao i podsticajnu i stimulativnu sredinu za učenje. Naime, fizičke osobine specijalno priređene sredine dobijaju smisao tek zahvaljujući socijalnim podsticajima, od kojih zavisi da li će njeni bogati sadržaji ostvarivati planirani uticaj na dijete i razviti kod njega sposobnost za primanje i preradu utisaka do kojih dođe posredstvom čula.

Sa vaspitačima i roditeljima smo razgovarali o pozitivnim i negativnim efektima interneta na vaspitanje djece predškolskog uzrasta. Tokom razgovora sa ispitanicima, došli smo do saznanja da su pozitivni efekti unapjređenje kognitivnih sposobnosti (pamćenja, pažnje, mišljenja), dok se negativni efekti odnose na nedostatak fizičke aktivnosti, što ima za posljedicu hipokineziju.

O ovom pitanju vaspitači su naveli sljedeće:

- Smatramo da su pozitivni efekti na dječju memoriju, pažnju i pamćenje. Negativni efekti su svakako smanjen nivo fizičke aktivnosti.
- Slažem se sa koleginicama, pretjerana upotreba interneta, odnosno sredstava informacione tehnologije, ima negativne efekte na dječji vid, kao i na socijalnu interakciju. Ipak, zanimljivi sadržaji su oni koji kod djece zahtijevaju misaono angažovanje.
- Uticaj interneta zavisi od sadržaja koji se djeci prezentuju. Svakako da slobodno vrijeme sa djecom predškolskog uzrasta treba pomno planirati i voditi računa o tome da dijete ne gleda sadržaje, odnosno scene koje su pune agresivnog ponašanja, nasilja.
- Nažalost, roditelji često nemaju dovoljno vremena da provode sa svojom djecom. Često se dešava da roditelji i ne znaju koje sadržaje im djeca gledaju. Važno je da i roditelji vode računa koje emisije oni sami gledaju. Za razliku od ostalih vrsta učenja, posebno učenja „od stvari“ i „logičko-matematičkog učenja“, socijalno učenje se umnogome ostvaruje zahvaljujući imitiranju ponašanja i na osnovu reakcija koje se zapaze kod drugih ljudi.

O ovom pitanju, roditelji su naveli sljedeće:

- Pozitivni efekti su razvijanje dječje mašte, pamćenja, mišljenja i pažnje. Negativni efekti su smanjeni obim fizičke aktivnosti.
- Slažem se, ali roditelji treba sa djecom da učestvuju u izboru sadržaja koji će se gledati. Ima pozitivnih, koliko i negativnih efekata interneta na proces vaspitanja djece predškolskog uzrasta. Djetetu treba pružiti sve, ali u određenoj mjeri.
- Ne treba pretjerivati ni sa sadržajima koji su dostupni na internetu. Treba izabrati one

adekvatne. Adekvatni su oni koji bude visok stepen interesovanja djece, a koji istovremeno imaju pozitivan vaspitni uticaj.

Na osnovu dobijenih rezultata, konstatujemo da su pozitivni efekti interneta na razvoj kognitivnih sposobnosti. Kao glavni negativan efekat sadržaja koji se plasiraju na internetu, ispitanici navode smanjen obim fizičke aktivnosti. Zanimljivi su nam odgovori vaspitača, koji se odnose na to da roditelji moraju da vode računa o tome šta sami gledaju na internetu. Djeca predškolskog uzrasta, bez sumnje, uče po modelu. Učenje po modelu koristi se i da bi se svjesno uticalo na dječje ponašanje u procesu vaspitanja, tako što se ističu ili opisuju ličnosti koje treba da postanu uzor. Toga ima i u literaturi za djecu, u kojoj se sreću pozitivni i negativni junaci na koje se treba ili ne treba ugledati, čime im se prenose norme koje treba da usvoje.

- **Vaspitni značaj i uticaj razvojno-edukativnih reklama na dijete predškolskog uzrasta**

Sa vaspitačima i roditeljima smo razgovarali o značaju i uticaju razvojno-edukativnih reklama na djecu predškolskog uzrasta. O tome koliko često djeca imaju priliku da gledaju razvojno-edukativne reklame, vaspitači su naveli:

- Smatramo da su djeca dovoljno izložena digitalnim medijima, te da shodno tome imaju veliki broj mogućnosti da gledaju edukativne reklame.
- Čini se da mnoge reklame imaju zanimljive poruke za djecu, pa bi bilo poželjno da ih djeca često gledaju.
- Veliki broj reklama je oblikovan s ciljem da se dječja pažnja pridobije.
- Slažem se sa koleginicom. Često djeca od roditelja traže da im kupe nešto što su vidjela na reklamama, ne znajući čemu to služi.

Na ovo pitanje, od roditelja smo dobili slične odgovore:

- Djeca su svakodnevno izložena reklamama. Obično traže da im kupimo ono što vide. Mi često nemamo moć ili teško uspijevamo da ubijedimo dijete da neke stvari, odnosno proizvodi koji se reklamiraju, nijesu baš najbolji.
- Da, djeca često gledaju reklame. Ima zaista veliki broj edukativnih reklama, koje utiču pozitivno na vaspitanje. S druge strane, svjedoci smo postojanja i reklama koje samo „mame“ dječju pažnju, ne vodeći računa o aktuelnim potrebama.
- Često su reklame zastupljene na televiziji i djeca ih rado gledaju. Neke od njih su odlične, dok ima i onih koje nijesu baš adekvatne.

Na osnovu dobijenih rezultata, konstatujemo da su reklame u velikoj mjeri zatsupljene u svakodnevnom životu djece, te da ih djeca rado gledaju. Po mišljenjima obje grupe ispitanika, postoje reklame koje su adekvatne za djecu predškolskog uzrasta, kao i one koje to nijesu. Naime, glavni faktori potrošačke socijalizacije djece su roditelji, vršnjaci, vrtić i sofisticirane marketinške komunikacije kompanija. Iako je televizija ipak najdominantniji medij, kompanije se sve više okreću onlajn medijima (Calvert, 2008).

S obzirom na to da roditelji snose neposrednu odgovornost prema djeci kao posrednicima medijskih sadržaja, njihovi stavovi i njihovo ponašanje prema televizijskim reklamama je veoma važno.

Sa vaspitačima i roditeljima smo razgovarali o vaspitnom značaju i uticaju razvojno-edukativnih reklama. Na osnovu razgovora sa obje grupe ispitanika, zapaženo je da je mali broj razvojno-edukativnih reklama za djecu, te da se mora biti posebno obazriv prilikom njihovog izbora i plasiranja djeci, zbog mogućih negativnih efekata na način ishrane. Ipak, ukoliko se adekvatno izaberu, razvojno-edukativne reklame mogu imati pozitivni vaspitni značaj i uticaj na dijete predškolskog uzrasta.

O tome kakav je vaspitni značaj i uticaj razvojno-edukativnih reklama na dijete predškolskog uzrasta, vaspitači su naveli sljedeće:

- Reklame mogu pozitivno da utiču na ponašanje djece. Ipak, roditelji treba da povedu računa šta im dijete gleda. Vrlo često se reklamiraju slatkiši, koji nijesu baš zdravi.
- Da, slažem se sa koleginicom, ima reklama koje imaju pozitivne efekte, ali njih je, nažalost, veoma malo.
- Od načina izbora reklama, zavisi i njihov uticaj na dijete. Mnoge reklame se mogu iskoristiti u vaspitne svrhe.
- Često čujemo da reklame nijesu dobre za djecu, te da imaju negativan vaspitni uticaj. Ne bih se složila sa tim. Nijesu sve reklame za djecu neadekvatne, ima i onih koje će pomoći roditeljima u procesu vaspitanja djece.

Na ovo pitanje roditelji su naveli sljedeće:

- Mi možemo govoriti i o pozitivnom i o negativnom uticaju. Pozitivan je ako roditelj zna šta mu dijete gleda, a negativan je ukoliko dijete samostalno bira šta će slušati. Dijete ne može da zna šta je za njega najbolje.
- Svakako da može biti i pozitivan uticaj reklama na dijete. Čini mi se da je malo edukativnih,
- Ne bih se složio, ima edukativnih koje su dostupne na Internetu.

- Najviše reklama je vezano za slatkiše, bombone i slične proizvode. Ne znam šta je tu edukativno, osim što nije zdravo za našu djecu.
- Zavisi kako gledamo na stvari. I od nas roditelja zavisi sve. Ne može dijete samo da zna šta je dobro. Njemu je dobro ono što mu je privlačno. Najbolje je da bude i privlačno, a i dobro za dijete.

Uvidom u dobijene rezultate, zapažamo da vaspitači i roditelji svjedoče kako o pozitivnim, tako i o negativnim efektima reklama za djecu. Po mišljenjima ispitanika, važno je da roditelji biraju za djecu one reklame koje su istovremeno edukativne, ali i privlačne za djecu. Za djecu predškolskog uzrasta su svakako privlačni slatkiši i slični proizvodi. Stalnim gledanjem ovakvih i sličnih reklama, vrši se uticaj na dijete, koje jednostavno želi te slatkiše. Ipak, postoje reklame koje su prilagođene i adekvatne za djecu, samo je važno uraditi pravu selekciju.

- **Izbor sadržaja iz štampe za djecu djecu predškolskog uzrasta**

Sa ispitanicima smo razgovarali o uticaju štampanih medija na vaspitanje djece predškolskog uzrasta. Na osnovu razgovora sa vaspitačima i roditeljima, došli smo do konstatacije da štampani mediji, a posebno slikovnice i ekciklopedije, imaju pozitivan uticaj na razvoj djece predškolskog uzrasta, a posebno na jezičko-govorni razvoj.

O tome koje štampane medije najviše koriste u radu sa djecom predškolskog uzrasta, te za koje medije djeca ispoljavaju najveći stepen interesovanja, vaspitači su naveli sljedeće:

- U radu sa djecom predškolskog uzrasta najviše koristimo slikovnice i ekciklopedije. Pored toga, koristimo i radne listove. Djeca su posebno zainteresovana za razgledanje enciklopedija. Slikovnice su, takođe, nezaobilazno sredstvo u svakodnevnom radu sa djecom.
- Slažem se sa kolegicom. Djeca iz ilustrovanih knjiga mogu mnogo toga da nauče. U jezičko-govornom centru interesovanja, djeca pokazuje interesovanje za slikovnice. Slikovnica ima velike koristi za dijete, pa je neizbježno sredstvo u radu.
- Djeca vole da vide sve ono što im se vizuelnim putem može prikazati. Radni listovi su odlična prilika za učenje.

Na ovo pitanje, roditelji su dali sljedeće odgovore:

- Često idemo u knjižaru sa djetetom. Ono obično bira knjige o životinjama, koje su zaista prikazane ilustrativno. Tu su svakako i slikovnice, razne enciklopedije. Djeca to vole da

razlegaju.

- Djeci čitamo slikovnice često, zatim tražimo od djece da nam pričaju svoju priču na osnovu ilustracija. Zaista, ima veliki izbor štampanog materijala za djecu, koji je u velikoj mjeri edukativan, a i djeca uživaju kada razgledaju slike i ilustracije.

Uvidom u dobijene rezultate, zapažamo da djeca predškolskog uzrasta najveće interesovanje pokazuju za enciklopedije i slikovnice. Navedeni materijali se zbog prirode dječjeg interesovanja najviše primjenjuju kako u vaspitno-obrazovnom procesu u predškolskim ustanovama, tako i u porodici.

Da bismo utvrdili kakav je uticaj štampanih medija na vaspitanje djeteta, razgovor sa ispitanicima smo nastavili o navedenom. U nastavku prezentujemo sljedeće odgovore vaspitača koji su, po našoj percepciji, najilustrovaniji.

- Štampani mediji, a među njima slikovnice, enciklopedije i slični materijali imaju pozitivan uticaj na dijete. Slikovnica bogati rječnik djeteta, razvija maštu, mišljenje, pamćenje i druge kognitivne sposobnosti.

- Ako su pravilno izabrani štampani materijali imaju povoljan uticaj cjelokupnu ličnost djeteta. Putem raznih slika i ilustracija djeca stiču brojna saznanja.

- Slikovnica je osnovno sredstvo koje razvija predčitačke vještine kod djece. Djeca koja su okružena slikovnicama i knjigama, postižu bolje rezultate na početku školovanja.

- Da, važno je da dijete bude okruženo štampanim izvorima, ali je istovremeno i važno kakvi su ti sadržaji i da li zadovoljavaju osnovne kriterijumu, odnosno pedagoške, estetske i inforamtivne.

O uticaju štampanih medija na dijete predškolskog uzrasta, roditelji su naveli sljedeće:

- Povoljan je uticaj štampanih medija na dijete. Djeca bogate rječnik i jezičko stvaralaštvo kada koriste slikovnice, knjige i slične materijale. Danas je tržište obogaćeno raznim štampanim sadržajima, pa svako ima priliku da bira šta mu je najbolje za dijete. Važno je da se djetetu čita, jer će onda i ono samo zavoljeti knjigu i štampane izvore.

- Sve ono što je slikovito, bez sumnje, privlači pažnju djeteta. Važno je da roditelj bude uz dijete i da mu ukaže na sve dobrobiti knjige.

- Oni sadržaji koji su prilagođeni uzrastu su odlični. Imamo roditelja koji djecu opismenjavaju još u predškolskom periodu, u cilju adekvatnije pripreme za školu. Ne mislim da je to dobro.

Štampani mediji, među kojima slikovnice, enciklopedije, kao i ilustrovane knjige, imaju povoljan vaspitni značaj i uticaj na dijete predškolskog uzrasta. Pažnju djeteta predškolskog uzrasta privlače slike, pa je to i jedan od razloga zbog kojeg su u životu djeteta najviše zastupljene slikovnice i enciklopedije. Razne slikovnice doprinose razvoju govora i jezika, mašte, pažnje, vizuelne percepcije, pamćenja, mišljenja i drugih sposobnosti. Slikovnica, kao štampani medij, ima značajnu ulogu u procesu pripreme djece za školu. Saglasni smo sa odgovorima roditelja, koji navode da nije poželjno da se dijete opismenjava nužno prije početka škole. Ipak, ako postoji kod djeteta želja da uči slova, to mu treba omogućiti i podržati ga u tome.

ZAKLJUČAK

Živimo u svijetu u kojem se promjene brzo dešavaju i u kojem informacione i komunikacijske tehnologije zauzimaju sve značajnije mjesto u našim svakodnevnim životima.

Često se čuju termini „ekonomija zasnovana na znanju“, „informatičko društvo“. Prostim analizom može se doći do zaključka da svaki od njih ima veze sa obrazovanjem. Znanje je svakako proizvod učenja. Obrazovni sistem je dio društva, a opismeniti buduće ljude jeste jedan od najznačajnijih zadataka tog sistema.

Termin „informatička pismenost“ usko je vezan sa terminom „pismenost“. Isto kao što učimo da čitamo i pišemo, kako bismo uz pomoć ove sposobnosti sticali nova znanja, tako i informatička znanja treba sticati kako bi se naša znanja još više proširila. Zahvaljujući informacionim tehnologijama, možemo učiti mnogo brže i na nove i pristupačnije načine dolaziti do informacija i znanja koja nas interesuju.

Dijete predškolskog uzrasta je svakodnevno izloženo sredstvima masovne komunikacije. Njihov vaspitni značaj i uticaj na dijete zavisi od mnogo faktora. Složićemo se da pretjerana izloženost djece elektronskim medijima nije dobra. Dijete treba da gleda sadržaje koji su razvojno prilagođeni i koji imaju pozitivne efekte na sve razvojne domene.

Roditelji imaju najvažniju ulogu u vaspitanju djece. Zbog toga je važno da roditelji na adekvatan način vrše izbor sadržaja iz masovnih medija za svoju djecu. Evidentno je da djeca koja previše vremena provode ispred televizora, imaju veću mogućnost da konzumiraju nezdravu hranu. Broj sati gledanja televizije takođe odgovara povećanom relativnom riziku od višeg nivoa holesterola kod djece. Sredstva masovne komunikacije predstavljaju sastavni dio životnog konteksta u kome djeca predškolskog uzrasta odrastaju.

Predstavljajući važan dio procesa vaspitanja, sredstva masovne komunikacije uče djecu ponašanju, načinu na koji svijet funkcioniše, određenim normama i vrijednostima. Zbog sve većeg uticaja sredstava masovne komunikacije na djecu, medijska pismenost postaje značajan zadatak u vaspitanju, još od najranijeg uzrasta.

Sredstva masovne komunikacije omogućavaju djeci sticanje osnovne medijske pismenosti. Vještinu korišćenja sredstava masovne komunikacije dijete predškolskog uzrasta usvaja postupno, pa je potrebno da ova sredstva budu dostupna u njegovoj sredini.

Dobijeni rezultati su pokazali sljedeće:

- Adekvatno izabrani i razvojno-prilagođeni televizijski sadržaji imaju pozitivan vaspitni značaj i uticaj na djecu predškolskog uzrasta.
- Pravilan izbor edukativnih sadržaja dostupnih na internetu ima pozitivan vaspitni značaj i uticaj na djecu predškolskog uzrasta.
- Adekvatna izloženost djece razvojno-edukativnim reklamama različitih sadržaja ima pozitivan vaspitni značaj i uticaj na djecu predškolskog uzrasta.
- Pravilan izbor sadržaja iz štampe ima pozitivan vaspitni značaj i uticaj na djecu predškolskog uzrasta.

Nakon dobijenih rezultata i zaključaka, možemo prihvatiti ili odbaciti postavljene hipoteze. Ovom prilikom, u ovom istraživanju, za četiri postavljene hipoteze, možemo reći da su prihvaćene.

Glavna hipoteza – roditelji i vaspitači imaju pozitivno mišljenje o vaspitnom značaju i uticaju sredstava masovne komunikacije na djecu predškolskog uzrasta, je prihvaćena.

Rezultati dobijeni ovim istraživanjem moći će da se primjenjuju na različitim oblicima internog i eksternog stručnog usavršavanja vaspitača. Takođe, rezultati istraživanja će poslužiti kao orijentir za sprovođenje opsežnijih istraživanja problematike vaspitnog značaja i uticaja sredstava masovne komunikacije na djecu predškolskog uzrasta.

LITERATURA

1. Anderson DR, Lorch EP, Field DE, Collins PA, Nathan JG. (1986). Television viewing at home: age trends in visual attention and time with TV. *Child Dev.*57(4):1024–1033.
2. Anderson, A. A., Warburton, W. A. (2012). The impact of violent video games: An overview, chapter in W. Warburton & D. Braunstein (Eds.), *Growing Up Fast and Furious: Reviewing the Impacts of Violent and Sexualised Media on Children*, (pp. 56-84). Annandale, NSW, Australia: The Federation Press.
3. Anđelković, N. (2008). *Dete i računar u porodici i dečijem vrtiću*, Beograd, Centar za razvoj i primenu nauke tehnologije i informatike.
4. Bala, G. (2002). *Fizička aktivnost devojčica i dečaka predškolskog uzrasta*. Novi Sad: Fakultet fizičke kulture.
5. Bartaković, S. i Sindik, S. (2016). Medijacijska uloga roditelja prilikom djetetovog gledanja televizije, *Acta Iadertina* , 13 (2) 22-34.
6. Blažević, N. (2012). Djeca i mediji – odgoj na televizijski način, *Nova prisutnost : časopis za intelektualna i duhovna pitanja* , 10 (3) 479-493.
7. Brković, A. (2011). *Razvojna psihologija, Principi diferencijacije i integracije*, Svjetlost, Čačak.
8. Brockmann, P.E. et.al (2016). Impact of television on the quality of sleep in preschool children, *National library of Medicine*, 20 (1), 140-148.
9. Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
10. Bruner, J. (1978). The role of dialogue in language acquisition. *The Child's Conception of Language*, 241–256.
11. Burn, A. & Durran, J. (2007). *Media Literacy in Schools: Practice, Production, Progression*. London: Paul Chapman Publishing.
12. Christakis DA, Gilkerson J, Richards JA, et al. (2009). Audible television and decreased adult words, infant vocalizations, and conversational turns: a populationbased study. *Arch Pediatr Adolesc Med.* 163(6):554–558.

13. Carnagey, N. L., Anderson, C. A. (2005). The effects of reward and punishment in violent video games on aggressive affect, cognition, and behavior, in *Psychological Science*, American Psychological Society, 16 (11) 882-889.
14. Certain LK, Kahn RS. Prevalence, correlates and trajectory of television viewing among infants and toddlers, *Pediatrics*, 109 (1), 634–642.
15. Cox, R. et.al (2012). Television viewing, television content, food intake, physical activity and body mass index: a cross-sectional study of preschool children aged 2–6 years, *Health Promotion Journal of Australia*, 23 (1), 56-62.
16. Corsaro, W. A. (2005). *The Sociology of Childhood*. London: Pine Forge Press.
17. De Lima, L., & Castronuevo, E. (2016). Perception of parents on children's use of gadgets. *The Bedan Journal of Psychology*, II, 26–34
18. Dietz, W. & Strasburger, V. (1991). Children, adolescents and television, *Curr Probl Pediatr*, 21 (1), 8–31.
19. Đuran, A., Koprivnjak, D. i Maček, N. (2019). Utjecaj medija i uloga odraslih na odgoj i obrazovanje djece predškolske i rane školske dobi. *Communication Management Review*, 4(1), 270-283.
20. Fiorini, M & Keane, K. (2014). The effect of home computer use on children's cognitive and non-cognitive skills *Economics of Education Review*, 29 (1), 55-72.
21. Hanson, K. (2017). The influence of early media exposure on children's development and learning, *Doctoral Dissertations*, University of Massachusetts Amherst.
22. Goode, J. A., Fomby, P., Mollborn, S., and Limburg, A. (2019). Children's Technology Time in Two US Cohorts. *Child Indic. Res.* 13, 1107–1132.
23. Goldschmidt, K. (2020). The COVID-19 Pandemic: Technology use to support the wellbeing of children. *Journal of Pediatric Nursing* 53, 88-90.
24. Ilišin, V. (2003). *Mediji u slobodnom vremenu djece i komunikacija o medijskim sadržajima*, *Medijska istraživanja*, 9 (2), 9-34.
25. Ito, M. (2010). *Hanging Out, Messing Around, and Geeking Out: Kids Living and Learning with New Media*. MA: MIT Press.

26. Jacobsen, W., & Forste, R. (2010). The wired generation: Academic and social outcomes of electronic media use among university students. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 45, 275–280.
27. Khan, K. S., Purtell, K. M., Logan, J., Ansari, A., and Justice, L. M. (2017). Association between television and parent-child reading in the early home environment. *J. Dev. Behav. Pediatr.* 38, 521–527.
28. Klerfelt, A. (2006). Ban the computer or make it a storytelling machine – Bridging the gap between the children’s media culture and preschool, *Scandinavian Journal of Educational Research*, 48, 1, 73–93
29. Kupiainen R. & Sintonen S. (2010). Media literacy as a focal practice. In S. Kotilainen & T. Arnolds-Granlund (Eds.). *Media Literacy Education – Nordic Perspective*. (pp.57–67) Nordicom.
30. Labaš, D. i Marinčić, P. (2018). Mediji kao sredstvo zabave u očima djece, *MediAnali : međunarodni znanstveni časopis za pitanja medija, novinarstva, masovnog komuniciranja i odnosa s javnostima*, 12 (15), 1-32.
31. Luke, C. (1998). *Television and Your Child: A Guide for Concerned Parents*, TV Ontario, Toronto.
32. Markwei, E. D., & Appiah, D. (2016). The impact of social media on Ghanaian youth: A case study of the Nima and Maamobi communities in Accra, Ghana. *The Journal of Research on Libraries and Young Adults*.
33. Montessori, M. (2016). *Upijajući um*. Beograd: Miba books.
34. Nche, G. C. (2012). The social media usage among Nigerian youths. Impact on national development. *International Journal of Advancement in Development Studies*, 7(5), 18-23.
35. Niculovic, M., Zivkovic, D., Manasijevic, D. & Strabac, N. (2012). Monitoring the effect of internet use on students: Technical Faculty Bor, University of Belgrade”, *Educational Tech Research Dev*, (60) 547-559.
36. O'Reilly, T. (2007). What is web 2.0: Design patterns and business models for the next generation of software. *Communications and Strategies*, 65(1), 17-37.
37. Pantić, I. (2021). *Roditeljstvo u digitalnom okruženju*. Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, Institut za pedagogiju i andragogiju.

38. Plowman, L., Stephen, C. & McPake, J. (2010). Growing up with technology. Young children learning in a digital world. NY: Routledge.
39. Radesky JS, Kistin CJ, Zuckerman B, et al. Patterns of mobile device use by caregivers and children during meals in fast food restaurants. *Pediatrics*. 133(4).
40. Rajović, R. (2017). *IQ djeteta - briga roditelja*. Split: Harfa.
41. Rideout, V. (2017). *The Common Sense Census: Media Use By Kids Age Zero To Eight*. San Francisco, CA: Common Sense Media.
42. Schwarzer, C. et.al (2020). Associations of media use and early childhood development: cross-sectional findings from the LIFE Child study, *Pediatric Research*, 91 (1), 247–253.
43. Seitz, M. & Halwachs, U. (1997). Montessori ili Waldorf, Zagreb, Educa.
44. Sloviter, V. (2011). Diagnosis: Social media syndrome. *Pediatrics for Parents*, 27, 30-31.
45. Sindik, J. i Veselinović, Z. (2010). Kako odgojiteljice percipiraju utjecaj medija na predškolsku djecu? *Medijska istraživanja : znanstveno-stručni časopis za novinarstvo i medije* , 16 (2), 107-133.
46. Slunjski, E. (2012). Tragovima dječjih stopa, Zagreb, Profil.
47. Suzić, N. i saradnici. (2000): *Interaktivno učenje II*. Banja Luka: Ministarstvo prosvjere Republike Srbije.
48. Vučinić, V. (1986). Predškolska pedagogija, Sarajevo, Svjetlost.
49. Vučković, D. i Mašnić, J. (2017). Suvremena obrazovna vrijednost izučavanja narodne bajke – literarni, socijalni i psihološki elementi bajke u mediteranskom kulturološkom metanarativu. *Annales Ser. hist. social*, 28 (1), 119-138.
50. Vuletić, S. i Andevski, M. (2017). Dete u medijskom okruženju. *Komunikacije, mediji i kultura*. 9 (9), 173-190.
51. Zaporežec i Eljkonjin (1972). Psihologija deteta predškolskog uzrasta, Jugoslovenski zavod za unapređenje školstva, Beograd.
52. Zimmerman, F. J., Christakis, D. A., & Meltzoff, A. N. (2007). Television and DVD/video viewing in children younger than 2 years. *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*, 161, 473-479.
53. Žderić, J. (2009). *Medijska kultura djece i mladih (mogućnosti i zamjerke)*. Zagreb: Udruga Medioteka.

PRILOZI

Prilog 1. Anketni upitnik za vaspitače i roditelje

Poštovani,

U toku je istraživanje na temu: „Vaspitni značaj i uticaj sredstava masovne komunikacije na djecu predškolskog uzrasta“. Rezultati dobijeni ovim istraživanjem, biće iskorišćeni za potrebu izrade magistarskog rada. Molimo da iskrenim odgovorima date doprinos ovom istraživanju.

Unaprijed hvala!

1. Da li djeca pokazuju interesovanje za sredstva masovne komunikacije?

- a) Da
- b) Djelimično
- c) Ne

2. Za koja sredstva masovne komunikacije djeca pokazuju najveće interesovanje?

3. Kakvi su, po vašem mišljenju efekti televizije na razvoj djece predškolskog uzrasta?

4. Koji su pozitivni efekti televizijskih sadržaja na vaspitanja djece predškolskog uzrasta?

5. Kakav je, po vašem mišljenju, uticaj sadržaja koji se plasiraju na internetu na vaspitanje djece?

- a) Pozitivan
- b) Djelimično pozitivan
- c) Negativan

6. Koji su pozitivni efekti sadržaja dostupnih na internetu na vaspitanje djece?

7. Kakav je, po vašem mišljenju, uticaj reklama na djecu predškolskog uzrasta?

- a) Pozitivan
- b) Djelimično pozitivan
- c) Negativan

8. Koji su pozitivni efekti reklama na proces vaspitanja djece predškolskog uzrasta?

9. Koje stampane medije najčešće koristite u radu sa djecom?

10. Za koje štampane medije djeca pokazuju najveći stepen interesovanja?

Prilog 2. Fokus polja

- **Uticaj televizijskih sadržaja na vaspitanja djece predškolskog uzrasta**
- Koje TV sadržaje najviše primjenjete sa djecom?
- Koji TV sadržaji imaju pozitivan uticaj na dijete?
- Koliko često i u kojim situacijama primjenjujete TV sadržaje u radu sa djecom?

- **Vaspitni uticaj i značaj sadržaja dostupnih na internetu za djecu predškolskog uzrasta**
- Koliko često u radu sa djecom primjenjujete sadržaje dostupne na internetu?
- Kako internet sadržaji utiču na vaspitanje djece?
- Koji su pozitivni, a koji negativni efekti sadržaja koji se plasiraju na internetu za vaspitanje djece?

- **Vaspitni značaj i uticaj razvojno-edukativnih reklama na dijete predškolskog uzrasta**
- Koliko često djeca gledaju razvojno-edukativne reklame?
- Kakav je vaspitni značaj i uticaj razvojno-edukativnih reklama na dijete predškolskog uzrasta?

- **Izbor sadržaja iz štampe za djecu djecu predškolskog uzrasta**
- Koje štampane medije najviše koristite u radu sa djecom? Za koje štampane medije djeca pokazuju najveće interesovanje?
- Kakav je vaspitni značaj štampanih medija na dijete?